

**Česká zemědělská univerzita v Praze**

**Provozně ekonomická fakulta**

**Katedra psychologie**



**Diplomová práce**

**Uchovávání etnické identity občanů Kazachstánu  
v České republice**

**Xeniya Salkova**

© 2020 ČZU v Praze

## ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Xeniya Salkova

Hospodářská politika a správa  
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

**Uchovávání etnické identity občanů Kazachstánu v České republice**

Název anglicky

**Preservation of ethnic identity of citizens of Kazakhstan in the Czech Republic**

---

### Cíle práce

Hlavním cílem práce je na základě polostrukturovaných rozhovorů a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpovědět na hlavní výzkumnou otázku:

- Jak svou etnickou identitu uchovávají občané Kazachstánu v České republice?

K hlavní výzkumné otázce se vztahují 3 podotázky:

- Jak pociťují občané Kazachstánu sami sebe v etnicky a kulturně odlišném prostředí?
- Dochází-li k posílení etnického vědomí a k zdůrazňování své kulturní odlišnosti či naopak ke ztrátě etnického vědomí, popřípadě ke krizi identity?
- K jakým obtížím dochází při přijímání hodnot jiné společnosti?

### Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků polostrukturovaných rozhovorů a materiálu získaného z vyprávění občanů vybraného státu bývalého Sovětského svazu žijících v České republice. Využity budou zejména kvalitativní metody, které budou doplněny o sekundární, především statistické údaje.

## **Doporučený rozsah práce**

60-80 stran

## **Klíčová slova**

identita, etnická identita, etnické vědomí, kultura, Kazachstán, postsovětské republiky

---

## **Doporučené zdroje informací**

- BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. Etnické komunity. Integrace, identita. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5.
- BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky. Sofis : Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.
- HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- KAZIEV, S, Š. Islam, Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale XX veka: tom 12. Petropavlovsk: Vestnik Severo-Vostočnogo federal'nogo universiteta im. M.K. Ammosova, 2015, №1.
- ŠAJKEMELEV, M. Kazachskaja identičnost'. Monografija. Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2013. ISBN 978-601-304-002-8.
- ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.

---

## **Předběžný termín obhajoby**

2020/21 LS – PEF

## **Vedoucí práce**

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof.h.c.

## **Garantující pracoviště**

Katedra psychologie

---

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2020

**PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.**

Vedoucí katedry

---

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2020

**Ing. Martin Pelikán, Ph.D.**

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2020

### **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Uchovávání etnické identity občanů Kazachstánu v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2020

---

### **Poděkování**

Ráda bych touto cestou poděkovala především doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za profesionální vedení mé diplomové práce. Další poděkování patří všem respondentům za jejich obsáhlé a zajímavé odpovědi. A samozřejmě děkuji své rodině a blízkým za podporu při mém studiu.

# Uchovávání etnické identity občanů Kazachstánu v České republice

## Abstrakt

Předkládána diplomová práce se zabývá etnickou identitou občanů Kazachstánu a jejím uchováváním v České republice. Cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem uchovávají svoji etnickou identitu občané Kazachstánu v České republice, jak reflektují českou společnost a vlastní život v této společnosti, jak pocítují sami sebe v etnicky a kulturně odlišném prostředí, zda dochází k posílení jejich etnického vědomí anebo naopak k jeho ztrátě, popřípadě ke krizi identity. Dále práce klade za cíl přispět k rozšíření informací o Kazachstánu, jeho národnostním složení, náboženské situaci a kulturní rozmanitosti. Práce vychází z materiálů v relevantní odborné literatuře, na kterou je navázaná praktická část, která je sestavená převážně z materiálů, získaných na základě řízených polostrukturovaných rozhovorů s vybranými respondenty z Kazachstánu. V této části práce jsou také vymezena kulturní specifika etnické identity, jakož jsou tradice, zvyklosti, náboženství, jazyk a historie.

**Klíčová slova:** identita, etnická identita, etnické vědomí, kultura, Kazachstán, postsovětské republiky

# **Preservation of ethnic identity of citizens of Kazakhstan in the Czech Republic**

## **Abstract**

The submitted diploma thesis deals with the ethnic identity of the citizens of Kazakhstan and its preservation in the Czech Republic. The aim of this diploma thesis is to find out how the citizens of Kazakhstan preserve their ethnic identity in the Czech Republic, how they reflect on Czech society and their own life in this society, how they feel about themselves in an ethnically and culturally different environment, whether their ethnic consciousness is strengthened or, conversely, lost, or an identity crisis occurs. Furthermore, the work aims to contribute to disseminate information about Kazakhstan, its ethnic composition, religious situation and cultural diversity. The work is based on materials in the relevant literature, which is followed by a practical part, which is composed mainly of materials obtained on the basis of controlled semi-structured interviews with selected respondents from Kazakhstan. This part of the thesis also defines the cultural specifics of ethnic identity, such as traditions, customs, religion, language and history.

**Keywords:** identity, ethnic identity, ethnic consciousness, culture, Kazakhstan, post-Soviet republics

# Obsah

<b>1 Úvod a cíl práce.....</b>	<b>9</b>
<b>2 Metodologie.....</b>	<b>11</b>
<b>3 Literární rešerše.....</b>	<b>14</b>
<b>4 Teoretická východiska .....</b>	<b>18</b>
4.1 Etnicita a etnická skupina .....	18
4.2 Pojetí národa a přístupy k etnicitě .....	20
4.3 Koncept identity .....	20
4.3.1 Vznik a formování etnických identit .....	21
4.3.2 Etnická identita .....	22
4.4 Etnická menšina, jino-etničtí přistěhovalci .....	23
4.5 Faktory ovlivňující uchovávání etnických a kulturních specifík u minoritních skupin obyvatelstva.....	25
4.6 Hlavní prvky vydělující etnické skupiny.....	26
4.7 Jinoetnické skupiny v české společnosti .....	28
<b>5 Vlastní práce .....</b>	<b>29</b>
5.1 Účel příjezdu a délka pobytu v ČR .....	29
5.2 Tradice a zvyky, duchovní představy a víra .....	32
5.3 Proces adaptace a integrace, jazyková komunikace.....	41
5.4 Zpětná vazba na Kazachstán, rodina a frekvence její návštěvy.....	44
5.5 Reflexe vztahů s Čechy v českém prostředí, otázka mentality.....	47
5.6 Vize vlastní budoucnosti, vize sebe samého.....	52
<b>6 Výsledky a diskuse.....</b>	<b>58</b>
<b>7 Závěr .....</b>	<b>63</b>
<b>8 Seznam použitých zdrojů .....</b>	<b>65</b>
<b>9 Seznam obrázků, tabulek a grafů .....</b>	<b>68</b>
<b>10 Přílohy.....</b>	<b>69</b>



# 1 Úvod a cíl práce

Paul Gauguin, je jedním z prvních malířů, který se snažil obohatit moderní západní umění přínosem cizokrajných kultur. Pod vlivem dobového symbolismu si pokládal naléhavé otázky o povaze lidské existence (monumentální obraz *Odkud přicházíme? Kdo jsme? Kam jdeme?*).<sup>1</sup> Odpovědi na podobné otázky zajímají dnes i nás.

Při příchodu do nového území, jiné etnické skupiny si přináší odkaz vlastní kultury, vlastní národní/etnické identity a vlastní mentality, kterou si jsou mnohdy schopni udržet i v etnicky a kulturně odlišném prostředí.

Historie, duchovní a materiální kultura jsou obory, které spolu na první pohled nijak nesouvisí, avšak obsahově jsou zcela spjaty. Z toho důvodu není možné je od sebe oddělovat a nahlížet na ně samostatně. Historie, duchovní a materiální kultura představují jedno z největších bohatství každé etnické skupiny či nejvyšší organizační jednotky, tj. státu.

V moderním světě roste zájem o problém utváření a uchovávání identity. Etnická identita se utváří a udržuje po celý zbytek života člověka a závisí na mnoha faktorech. Tento koncept již dlouho studovali mnozí vědci. To umožnilo určit jeho složitost a vícerozměrnost. V současné době však neexistuje univerzální definice, která by splňovala všechny vědecké požadavky. Tímto problémem se zabývá spousta vědeckých prací, které nabízejí množství různých pohledů a množství odlišných konceptů. Proto se předkládána práce snaží představit pojetí etnické identity z antropologického pohledu, přesněji řečeno kulturně-vědeckého hlediska, a to v oblastech, které úzce souvisí s tématem diplomové práce.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem uchovávají svoji etnickou identitu občané Kazachstánu v České republice, jak reflektují českou společnost a vlastní život v této společnosti, jak pociťují sami sebe v etnicky a kulturně odlišném prostředí, zda dochází k posílení jejich etnického vědomí anebo naopak k jeho ztrátě, popřípadě ke krizi identity. Dále práce klade za cíl přispět k rozšíření informací o Kazachstánu, jeho národnostním složení, náboženské situaci a kulturní rozmanitosti.

Hlavní výzkumná otázka zní: *Jak svou etnickou identitu uchovávají občané Kazachstánu v České republice?*

---

<sup>1</sup> Česká televize. *Paul Gauguin: Jsem divoch*. [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11740102464-paul-gauguin/21838775444/>

K hlavní výzkumné otázce se vztahují podotázky:

- Jak pociťují občané Kazachstánu sami sebe v etnicky a kulturně odlišném prostředí?
- K jakým obtížím dochází při přijímání hodnot jiné společnosti?
- Dochází-li k posílení etnického vědomí a k zdůrazňování své kulturní odlišnosti či naopak ke ztrátě etnického vědomí, popřípadě ke krizi identity?

## 2 Metodologie

Pro lepší uchopení a porozumění tématu je nutné se obecně zmínit o kvalitativních a kvantitativních metodách. Pomocí kvalitativních metod můžeme zjistit skutečnosti, z nichž není možné sestavit grafy a tabulky. Kdežto v případě kvantitativních údajů jde o číselně vyjádřené veličiny, které nadále lze zařadit do tabulky či grafu. Avšak nelze dát odpověď na otázku, zda kvantitativní metody jsou lepší než kvalitativní. Obě tyto skupiny metod mají svá nepochybná pozitiva i negativa. Pokud se vhodně doplňují, teprve tehdy přináší dobrý výsledek.<sup>2</sup>

Ve výzkumné části tak byla využita metoda kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Metodou kvalitativního výzkumu byly řízené polostrukturované rozhovory, kterých se účastnilo čtrnáct respondentů. Výsledky získané kvalitativní metodou, konkrétně pomocí polostrukturovaných rozhovorů, v této diplomové práci byly následně podpírány kvantitativními údaji, které jsou ilustrovány ve dvojrozměrných sloupcových a prstencových grafech.

Respondenti byli vybráni záměrným, účelovým výběrem. Pro komplexnější a ucelenější náhled na problematiku, byli vybráni respondenti odlišného věku a pohlaví. Zároveň byli vybráni tak, aby většina z nich pocházela z odlišných měst a oblastí Kazachstánu. Na začátku rozhovoru byli respondenti seznámeni s účelem práce, byli informováni o metodách výzkumu práce. Bylo jim objasněno, co práce znamená pro autora a byli ujištěni, že použité informace budou využity jen k účelu uvedeného výzkumu. Příložené obrázky byly v práci použity se souhlasem daných respondentů.

Z celkového počtu respondentů bylo osm mužů a šest žen ve věku od 21 do 41 let. Ačkoliv cílovou skupinu výzkumu tvořili občané Kazachstánu, nelze hovořit o Kazaších ve smyslu etnickém. Ke kazašské národnosti se bezpodmínečně přihlásilo osm respondentů, pocházejících z centrální a jižní části Kazachstánu. Ostatní se přihlásili k jiným národnostem, s nimiž se lze seznámit v praktické části diplomové práce.

Polostrukturované rozhovory byly provedeny v Praze, kde všichni respondenti žijí, a to v ruském jazyce, v němž se měli možnost lépe vyjádřit. Rozhovory se odehrávaly v přátelském duchu, a to ve zcela klidném soukromém prostředí, přirozeném pro respondenty. Vždy jimi byla vybrána známa pražská kavárna či restaurace.

---

<sup>2</sup> KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. Praha: Provozně ekonomická fakulta, 2008, s. 7.

Diplomová práce je členěna do dvou částí, teoretické a praktické. Tato diplomová práce vychází především z teoretických přístupů T. H. Eriksena, které poskytují teoretický rámec a souhrnný způsob chápání zkoumaného problému. V teoretické části je představeno vysvětlení základních pojmů souvisejících s problematikou etnicity, etnické skupiny, identity a její náplně. Tato část práce také poskytuje pohled na primordialistické a modernistické paradigma národa. V neposlední řadě je zde věnována pozornost hlavním prvkům vydělujících etnické skupiny.

Na teoretickou část navazuje část praktická, která poskytuje analýzu rozhovorů, jejich vyhodnocení a závěr. V této části práce jsou také vymezena kulturní specifika etnické identity, jakož jsou tradice, zvyklosti, náboženství, jazyk, historie.

Vzhledem k vybrané problematice a výzkumným otázkám byl zvolen účelový výběr vzorků, sledující tato rámcová témata:

- a) účel příjezdu a délka pobytu v ČR,
- b) tradice a zvyky, duchovní představy a víra,
- c) proces adaptace a integrace, jazyková komunikace,
- d) zpětná vazba na Kazachstán, rodina a frekvence její návštěvy,
- e) reflexe vztahů s Čechy v českém prostředí, otázka mentality,
- f) vize vlastní budoucnosti, vize sebe samého.

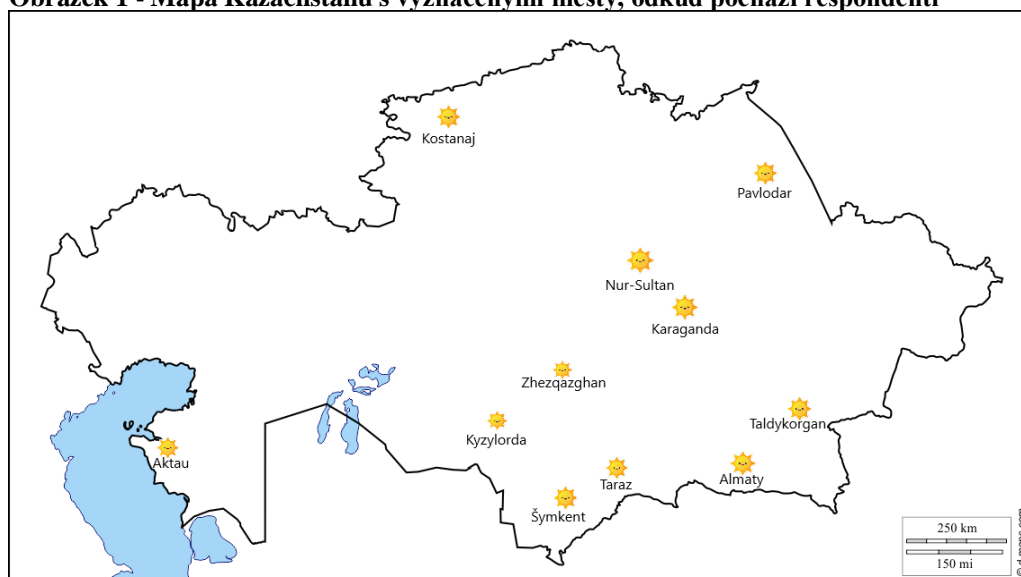
Níže je uvedena tabulka č. 1 se základními údaji respondentů, délkou pobytu v České republice a délkou trvání rozhovoru. Na obrázku č. 1 pro představu je zobrazena mapa s vyznačenými městy, odkud pochází respondenti.

**Tabulka 1 - Seznam respondentů se základními údaji a časovou délkou rozhovoru**

Jméno	Pohlaví	Věk	Místo narození	Délka pobytu v ČR	Délka rozhovoru
Adilet Nurgaliev	muž	27	Taldykorgan	9 let	45 min.
Aigerim Omarova	žena	29	Šymkent	11 let	42 min.
Aisulu Iskakova	žena	30	Zhezqazghan	12 let	55 min.
Alibek Mirzechamov	muž	41	Almaty	15 let	30 min.
Amiran Džanaev	muž	27	Nut-Sultan	9 let	69 min.
Anastasia Volkova	žena	36	Aktau	16 let	68 min.
Asia Korgaeva	žena	30	Taraz	12 let	65 min.
Azamat Isaev	muž	32	Kyzylorda	6 let	48 min.
Daria Konovalova	žena	39	Pavlodar	11 let	60 min.
Diaz Ospanov	muž	25	Karaganda	5 let	45 min.
Kairat Diarov	muž	24	Almaty	6 let	38 min.
Nikita Baranov	muž	21	Kostanaj	3 roky	52 min.
Nikolaj Kuznecov	muž	23	Nur-Sultan	5 let	34 min.
Tamila Suleimanova	žena	26	Almaty	8 let	60 min.

Zdroj: vlastní zpracování

**Obrázek 1 - Mapa Kazachstánu s vyznačenými městy, odkud pochází respondenti**



Zdroj: vlastní zpracování

### 3 Literární rešerše

O zásadních fenoménech spojených s etnicitou a etnickou identitou projednává dílo norského sociálního antropologa T. H. Eriksena *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*.<sup>3</sup> Thomas Hylland Eriksen ve své práci uvádí obecné aspekty etnických procesů, utváření etnických skupin, formování etnických identit a ideologií, historické podmínky pro rozvoj etnicity, vztah mezi etnikem a státem, kde je etnicita jednotlivce těsně spjata s jeho rolí a postavením ve společnosti. Kniha umožňuje pochopit vývoj a rozmanitost moderních antropologických přístupů ke studiu etnicity. Autor ve svém díle píše: „*Identita jednotlivce, a i skupiny se formuje především na základě postavení v nové struktuře společnosti.*“<sup>4</sup> T. H. Eriksen k tomuto také dodává, že toto formování může přímo záviset na kulturní, politické a ekonomické moci dané společnosti. Na skupinovou identitu autor nahlíží jako na začlenění člověka do různých komunit, podporované subjektivním pocitem vnitřní jednoty s jeho sociálním prostředím.

Problematice etnické identity, etnického vědomí a jazyka se věnuje Leoš Šatava ve svém díle *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*.<sup>5</sup> Kniha detailně dokumentuje velkou řadu úspěšných případů etnicko-jazykové revitalizace – jak z teritoria Evropy, tak i jiných kontinentů. Tato publikace představuje rozmanitou škálu názorů a myšlenek na etnickou příslušnost od tradičního národního pojetí až po představu etnicity jako kulturně reprodukováného sociálního konstruktů. Konstatuje tak skutečnost, že opravdové uvědomění si etnické identifikace se může stát zdrojem společenského obohacení a osobní radosti. Autor nahlíží na jazyk, jako na zřejmý a neoddělitelný prvek národa a kultury. K tomuto například dodává: „*Na jazyk se začalo nahlížet jako na kulturní kapitál etnika, neboť je úzce spjat s dějinami a kulturou dané společnosti.*“<sup>6</sup> Autor říká, že jedinec si může další nový jazyk osvojit v průběhu života, ale v souvislosti s etnickou identitou je více brán důraz na mateřský jazyk.

Pro miliony lidí je etnická identita samozřejmostí, která nepodléhá reflexi, díky níž si realizují a díky které si mohou sami odpovědět na otázku „Kdo jsem a kam patřím?“.

---

<sup>3</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.

<sup>4</sup> Tamtéž, s. 28.

<sup>5</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.

<sup>6</sup> Tamtéž, s. 37.

Etnická identita se tak formuje v procesu socializace osobnosti. Povědomí o příslušnosti k určité etnické skupině se zároveň stává jedním z prvních projevů sociální podstaty člověka.

Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová se ve svém díle *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*<sup>7</sup> zabývají vztahem příslušníků národnostních menšin a etnických skupin v České republice k okolí, ke společnosti, k uchovávání etnické a kulturní osobitosti. V rámci jejich publikace jsou sledované a rozebírané otázky sociální a demografické skladby příslušníků etnických a imigračních skupin, otázky jejich pracovní funkce, tržního uplatnění, jejich sociálního a společenského statusu v České republice. Důkladně jsou zde prozkoumávané otázky životních podmínek těchto příslušníků, jejich každodennosti a přijetí imigrantů hostitelskou společností. Autorky se rovněž zabývají pojmem „identita“: „V etnologickém pojetí tedy identita není věcí individuální. Nezávisí na přání a psychických dispozicích jedince, ale naopak je jedincem přijímána a osvojována z kultury, v průběhu enkulturace, případně akulturace.“<sup>8</sup> Dále ve svém díle píšou, že identita není dána člověku jen pro pochopení jedné dimenze sebe sama, ale také pro poznání vlastní příslušnosti k určité skupině a pro rozpoznání svých a těch druhých. Z toho je patrné, že existuje velká řada faktorů podílejících se na nastavení, vývoji, a hlavně ukotvení etnické identity. Těmito faktory jsou například pohlaví, věk, početnost etnické skupiny atd.

Z kazašských autorů se otázkou identity, především otázkou etnické identity národů Kazachstánu, zabývá autor Sattar Kaziev ve svém díle *Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale 20. veka*<sup>9</sup>. Autor se v první části práce věnuje období 20. století. V tomto období kazašští národní vůdci věřili v možnost svědomitého soužití Kazachů, Rusů a příslušníků dalších etnických skupin bez potřeby procesu asimilace a vzájemného útlaku. Ve druhé části své práce autor předkládá faktický popis tématu rodiny, kterou chápe jako předmět historického vývoje národa a národní kultury Kazachstánu. Tvrdí, že kulturní a hodnotová identifikace charakteristická pro celou populaci Kazachstánu je po mnoho staletí spojována s rodinou. V neposlední řadě autor zmiňuje symbol sociální soudržnosti, za který považuje jazyk. Uvádí, že jazyková jednota

---

<sup>7</sup> BITTNEROVÁ, Dana a MÍRJAM MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis: Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2.

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 7.

<sup>9</sup> KAZIEV, S. Š. *Islam, Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale XX veka: tom 12*. Petropavlovsk: Vestnik Severo-Vostočnogo federal'nogo universiteta im. M.K. Ammosova, 2015.

se utváří v procesu historického vývoje etnických komunit, a plní funkce hlavních prostředků mezilidské komunikace.

Další publikace, která umožňuje lépe uchopit téma etnické identity národů Kazachstánu, je *Kazachskaja identičnost'*<sup>10</sup>, jejíž autorem je Muchtarbek Šajkemelev. Autor v první části své práce věnuje pozornost především na správné pochopení kulturně-historických, etnonacionálních a sociálně-psychologických aspektů transformace kazašské identity v souvislosti s globálními a mezikulturními interakcí. M. Šajkemelev zde také detailně popisuje etnokulturní aspekty národnostně státního budování. Ve druhé části svého dílu nastiňuje téma náboženství v Kazachstánu, které považuje za jednu z hlavních složek příslušnosti k národní kultuře.

Miroslav Hroch se ve svém díle *Národy nejsou dílem náhody*<sup>11</sup> převážně zabývá vznikem národů, předkládá teoretické koncepce národa a nacionalismu. Nastiňuje tak období 19. století, v němž převažovalo primordialistické (perennialistické) pojetí národa, které tvrdí, že etnická identita je dána od narození do určitého společenství. Autor považuje národ za odvěkou kategorii, jejíž objektivní existenci lze obrozovat, ožивovat, neboť je specifickou hodnotou lidského rodu. Naopak se staví odmítavě k názoru E. Gellnera, který tvrdí, že národ je „konstrukt“ nacionalismu. U M. Hrocha zaplňuje závažné místo komponent etnické identity, o níž například píše: „*Na daném území však vznikala určitá etnická jádra, k nimž se přimykala šlechta a někdy i měšťanstvo z etnicky odlišných okrajových území. Tak začínala cesta k asimilaci některých etnických skupin, tj. k jejich splývání s etnickým jádrem daného státu. K tomuto procesu integrace státních celků přispívaly vydatně již od pozdního středověku války mezi feudálními státy.*“<sup>12</sup>

Ve svém díle *Etnické komunity: Integrace, identita*<sup>13</sup> se kolektiv autorů věnuje vysvětlení pojmu identita, snaží se určit její obsah i rozsah pro vysvětlení sociálních procesů integrace. „*Identita se stala centrální kategorií, která měla obhájit existenci či přesněji legitimizovat kolektivitu/společenství či skupiny v boji za uznání. Korespondovala*

---

<sup>10</sup> ŠAJKEMELEV, M. *Kazachskaja identičnost'*. Monografija. Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2013. ISBN 978-601-304-002-8.

<sup>11</sup> HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 20.

<sup>13</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5.



s konceptem multikulturality<sup>14</sup>, píše D. Bittnerová a M. Moravcová. Je zde důkladně rozebíraná analýza vztahu mezi zařazením příslušníků etnických menšin do většinové společnosti a zachováním, revitalizací či transformací jejich etnické a kulturní identity. Kapitoly v této publikaci mají definovat různé podoby vztahu integrace a identity. Ve svém díle autorky taky zmiňují, že limity integrace lze hledat nejen v postojích aktérů, ale také v kultuře a jejich vnějších projevech. Předkládané dílo přispívá k rozšíření poznatků o procesu mezilidské komunikace, umožňuje postihnout problémy z několika různých aspektů, například osobních a kolektivních.

Další dílo od stejných autorek je *Etnické komunity: V kulturní a sociální různosti*<sup>15</sup>. Je zde sledované a podrobně rozebírané zaměření D. Bittnerové a M. Moravcové provádějících komparativní výzkum společenských dopadů kulturní a sociální diverzity etnických menšin v několika schématech mezietnické koexistence. Jsou zde zachycené jednotlivé případy sociálních skupin, jejichž národní společnosti disponují jiným pojetím národa, mají velmi kontrastní historický i současný postoj k určitým etnickým skupinám, zároveň se odlišují svojí kulturou a zvláštním přístupem k subkulturám. Tyto případy jsou rozebírané dílčími analýzami, které vedou a směřují k hloubkovému poznání kořenů problémů mezietnické koexistence.

---

<sup>14</sup> BITTNEROVÁ, Dana a MİRJAM MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5. s. 9.

<sup>15</sup> BITTNEROVÁ, Dana a MİRJAM MORAVCOVÁ. *Etnické komunity: V kulturní a sociální různosti*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1.

## 4 Teoretická východiska

Nejdřív, než práce nasměruje na skupinu lidí, pocházející z Kazachstánu, a její hlavní specifika související s výzkumnými otázkami, je třeba vymezit tzv. teoretický rámec.

### 4.1 Etnicita a etnická skupina

Některé termíny jako „etnicita“, „etnické skupiny“ se postupně stávají běžnou součástí jazyka a mluvy, jsou stále znovu používány v tisku, v televizních novinách a každodenní komunikaci. Nevídaný nárůst odborného zajmu o problematiku nacionalismu a etnicity se projevil v posledních několika desetiletích. Jak ale uvádí Thomas Hylland Eriksen, tento nárůst má svůj protiklad v rychlém vzestupu počtu studií pracujících s termíny „identita“, „modernita“ a „globalizace“, s nimiž jsou etnicita a nacionalismus těsně spjaté. Jakými způsoby lidé vnímají a definují etnické vztahy, jak uvažují o své vlastní skupině, o jiných skupinách, o jejich základních charakteristikách, umožňují určovat a zjišťovat antropologické přístupy. T. H. Eriksen také uvádí: „*Etnické vztahy vznikají a nabývají na významu v sociálních situacích a kontaktech coby produkt lidské snahy odpovědět na životní nároky a výzvy.*“<sup>16</sup>

Od roku 1964 se začíná používat samotný termín „etnická skupina“, kdy ho zavedl Raoul Naroll. Za etnickou skupinu či jednotku považoval populaci neboli skupinu, která

- a) se dokáže biologicky revitalizovat,
- b) má společné základní kulturní hodnoty a realizuje je specifickým kulturním chováním,
- c) má osobně vytvořený způsob vnitřní komunikace a organizace vzájemných vztahů,
- d) je vnímaná jako soudržná jak svými členy, tak cizinci-nečleny; tzn. členové se identifikují se svou etnickou skupinou.<sup>17</sup>

Frederik Barth obdobně definuje etnickou skupinu, kde je především kladen důraz na sebeuvědomění a osobní zařazení jedince k určitému kulturnímu celku.<sup>18</sup>

---

<sup>16</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7. s. 17-18.

<sup>17</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5. s. 15-16.

V roce 1972 se samotný termín „eticita“ poprvé objevuje v Oxford English Dictionary, přesto se jeho první užití vyskytuje o pár desetiletí dříve. Termín „etnický“ je starší, pochází z řeckého „ethnos“. Tento výraz studovali různí vědci. To umožnilo určit jeho složitost a vícerozměrnost. Jeho definice a rozsah se lišil dle toho, jakým způsobem ho vnímali a chápali tito různí vědci. T. H. Eriksen však vidí shodu ve všech tvrzeních a pojetích, která dle něj spočívá ve spojení etnicity s klasifikací lidí a skupinovými vztahy. V každodenní komunikaci slovo etnicita stále spjata s otázkou problémů menšin, rasových vztahů, kdežto v sociální antropologii to souvisí s aspekty vztahů mezi kterýmikoliv skupinami, které jsou brány jako kulturně odlišné (vlastními a ostatními členy skupiny). Etnicita může nabývat spoustu forem, tvrdí T. H. Eriksen, etnické ideologie mají tendenci zdůrazňovat společný původ členů určité skupiny.<sup>19</sup>

Britský sociolog Anthony Giddens vidí etnicitu v jejím vymezujícím charakteru a tvrdí, že etnicitu nelze pojímat jako něco člověku samozřejmě daného, ale že se ve skutečnosti etnicitě učíme. Etnicitu definuje takto: *"Pojem etnicita označuje kulturní praktiky a názory určité skupiny lidí, které ji odlišují od ostatních. Příslušníci takové skupiny se považují za kulturně rozdílné od jiných skupin ve společnosti a ta ji tak rovněž vnímá. Existuje řada charakteristik, jimiž se etnické skupiny mohou vzájemně odlišovat, nejčastěji však jde o jazyk, dějiny, původ (ať už skutečný či domnělý), náboženství a styl oblékání nebo zdobení."*<sup>20</sup>

Thomas Hylland Eriksen definuje etnickou skupinu jako více či méně samostatnou jednotku, která si ovšem uznává existenci členů ostatních etnických skupin, s nimiž jsou v kontaktu. *„V jistém smyslu se dokonce právě tímto kontaktem tvoří.“*, tvrdí autor. Skupinové identity nelze definovat bez vztahu k ne-členům skupiny. V podstatě každý člověk náleží k určité etnické skupině, ať již žije v Evropě, nebo jinde. Antropolog sám patří k určitému národu, etniku.<sup>21</sup>

---

<sup>18</sup> BARTH, Fredrik. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Long Grove: Waveland Press, 1998. ISBN 978-0-88133-979-6. s. 58.

<sup>19</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7. s. 21-22.

<sup>20</sup> GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 3rd ed. Cambridge: Polity Press, 1997. ISBN 0-7456-1802-2. s. 196.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 33-34.

## 4.2 Pojetí národa a přístupy k etnicitě

Na etnicitu lze nahlížet dvěma odlišnými způsoby. Podle tvrzení Miroslava Hrocha, v době, kdy se národ teprve utvářel, objevil se o něj velký zájem historiků a dalších vědců. Od poloviny 19. století, ve většině publikovaných pracích, převažovalo primordialistické (perennialistické) pojetí národa. Dle dobového veřejného mínění, národ se vyznačuje za odvěkou kategorií, jejíž objektivní existenci lze obrozovat, oživovat, neboť je specifickou hodnotou lidského rodu. Primordialisté (perennialisté) věřili v určitou danost, resp. historickou původnost národa.<sup>22</sup>

Zatímco primordialismus se zaměřuje na vrozenost a neměnnost etnicity, konstruktivistický koncept vychází z názoru, že etnické vědomí je uměle konstruované a etnicitě tak přiznává charakter sociální konstrukce. Zastánce tohoto konceptu, modernista Ernest Gellner, považuje národ za produkt nacionalismu a vznik nacionalismu za důsledek nového druhu dělby práce. Navíc nacionalismus považuje za nevyhnutelný projev modernity. Podstatou jeho teorie je tvrzení, že průmyslová společnost je přímo závislá na sdílení širšího kulturního kódu. E. Gellner také doplňuje, že národ a národnost není „vrozená všeobecná vlastnost lidstva“, ale je věcí novodobou. „*Ve skutečnosti národy, stejně jako státy, jsou nahodilostí a nikoli všeobecnou nutností. Ani národy ani státy neexistují ve všech dobách a za všech okolností. Kromě toho národy a státy nejsou toutéž nahodilostí.*“<sup>23</sup>

Důležité je podotknout, že M. Hroch zastává opačný názor: „*Nedomnívám se, že by národ byl pouhým kulturním konstruktem, invencí, kterou mohl kdokoli a kdekoli libovolně uvést do života tím, že vyhlásí nacionalistická hesla.*“<sup>24</sup>

## 4.3 Koncept identity

Problémem identity jedince a sociálních skupin se zabývají vědní disciplíny, jakož jsou antropologie, sociologie, psychologie, filozofie a teologie. Pojem identita je chápán u různých vědeckých disciplín odlišným způsobem. Z antropologického hlediska je tento pojem chápán jako sociální identifikace, jinými slovy to, jak jedinec vnímá své postavení

---

<sup>22</sup> HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0. s. 17.

<sup>23</sup> GELLNER, Arnošt. *Národy a nacionalismus*. 2. dopl. vyd. Praha: Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1. s. 16-18.

<sup>24</sup> HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0. s. 7.

ve společnosti. Pojem identita vyjadřuje pocit sounáležitosti k určité skupině, se kterou sdílí stejné hodnoty a rysy. Touto skupinou může být nejen národ, ale i etnikum.<sup>25</sup>

#### 4.3.1 Vznik a formování etnických identit

Před více než třiceti lety řada společností, tradičně zkoumána velkým množstvím antropologů, procházela radikálními procesy kulturní a sociální změny. Etnicita v jejich důsledků přesto však nezanikla, a právě naopak se ukázala v nové, najednou mocnější a lépe stvořené podobě. Arnold Leonard Epstein ve svém díle na to poukazuje a uvádí: „...Protože etnicita se tak často objevuje v podmínkách sociálních otřesů a transformace, které mnohdy doprovází vážný kulturní úpadek a vymizení mnoha zvyků, které by mohly sloužit jako znaky odlišnosti, rozhodující otázkou je, jak se tato identita bude udržovat v průběhu několika generací.“<sup>26</sup>

Etnická symbolika odkazující k příbuzenskému systému, náboženství, historickému jazyku nebo stylu života hraje klíčovou roli v udržování etnické identity v období změn. Dálo by se říci, že v tomto případě se objevuje tzv. pocit ohrožení a strachu, ke kterému dochází v důsledků takových změn, jakož jsou migrace, transformace demografických poměrů, integrace.<sup>27</sup>

Jedinec je věrný a oddaný svým předkům a minulosti, pokud je schopen prohlásit, že má tzv. „kulturu“. Náboženství zde může, ale nemusí, hrát zásadní roli. Množství etnických hnutí má náboženský charakter a poukazuje svým členům na náboženské konformity, jiná hnutí se však mohou obejít bez tohoto prvku.<sup>28</sup>

Formování nových etnik, které je předpokladem formování nových identit, obvykle sleduje jednu ze dvou možných trajektorií. První může být rozšíření již existující identifikace, druhou možností je protiklad první, který spočívá v redukci velikosti skupiny s předpokládaným sdíleným původem. Tyto dvě možnosti, vymezující etnickou identitu, vykazují potřebu reinterpretaci minulosti, protože představa společného původu je sama o sobě sporná. „...Kolik generací nazpět by člověk musel jít, aby našel výchozí bod pro

---

<sup>25</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7. s. 34.

<sup>26</sup> EPSTEIN, Arnold Leonard. *Ethos and Identity: Three Studies in Ethnicity*. London: Tavistock Publications, 1978. ISBN 0202011658. s. 61.

<sup>27</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7. s. 118.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 119.

svou současnou etnickou identitu? A kolik svých předků by musel vzít v úvahu?“, hledá T. H. Eriksen na tyto otázky objektivní odpověď. Však žádná neexistuje.<sup>29</sup>

### 4.3.2 Etnická identita

V kontextu vyvíjejícího přibývání pracovních migrantů do Evropy, které vede k vytváření nových etnických menšin, se stává značně relevantní otázka etnické identity. Některé původní populace po druhé světové válce začínají žádat o uznání svých etnických identit. Od devadesátých let se bývalý Sovětský svaz rozpadá na více než dvanáct států, které jsou založeny na etnických a lingvistických identitách. U T. H. Eriksena představy genetické a biologické jedinečnosti nejsou považované za nezbytné komponenty etnické identity, stejně tak idea kulturního dědictví. Dále tvrdí, že etnická identita vzbuzuje v jedinci pocit kontinuity s minulostí a pocit osobní důstojnosti.<sup>30</sup>

Mezi nejčastější ukazatele etnické identity patří etnická participace na sociálním a kulturním životě své etnické skupiny, jedná se například o užívání jazyka, výběr místa bydlení a přátel, náboženské aktivity, dodržování kulturních tradic, slavení tradičních svátků, způsob stravování, trávení volného času, způsob rodinného života a další.<sup>31</sup>

Leoš Šatava konstatuje skutečnost, že opravdové uvědomění si etnické identifikace se může stát zdrojem společenského obohacení a osobní radosti.<sup>32</sup>

Etnicita a etnická identita jsou pojmy, které jsou často ztotožňované. Etnická identita vyjadřuje pocit příslušnosti jedince ke skupině lidí, kteří věří ve společný původ a společnou tradici. Viera Bačová etnickou identitu popisuje jako pocit členství a loajality ke skupině, ke které jedinec patří svým původem, a to podle svého úsudku. Pro vytvoření etnické identity je kromě víry ve společný původ nutná existence jiných skupin, vůči kterým se členové etnika mohou vymezit. U etnických skupin, kde je kulturní odlišnost malá, lze často pozorovat tendence velkého zdůrazňování protikladu „my-oni“. Etnická identita je dána při narození jedince, kdy je jedinec definován jako člen určité etnické skupiny, a to nejen členy této skupiny, ale také lidmi mimo danou etnickou skupinu. Na druhé straně může být etnická identita získána, když má jedinec možnost výběru zvolit

---

<sup>29</sup> ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7. s. 119-120.

<sup>30</sup> Tamtéž, s. 19.

<sup>31</sup> BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava: Veda, 1996. ISBN 80-224-0472-1. s. 82-84.

<sup>32</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 30.

si příslušnost k určité skupině, ke které si sám přeje. Tato možnost výběru však sebou přináší mnoho úskalí, a to zejména v případě členů etnických skupin, kdy je jejich příslušnost definována na základě vnějších fyzických znaků. Těmto jedincům je často etnická identita vnucena zvnějšku, a to bez ohledu na fakt, zda sami jedinci chtějí k této skupině patřit či nikoliv.<sup>33</sup>

Hlavním základním projevem etnické identity je považováno právě sebe označení za člena etnické skupiny. Etnickou sebeidentifikaci může komplikovat množství faktorů, například rozdílné chápání mezi tím, kým se považuje jedinec být a za co jej považují jiní nebo rozpor mezi tím, jak jedinec v současné chvíli vnímá svou etnicitu a kým se cítili být jeho rodiče.<sup>34</sup>

Hodnotou, kterou etnická identita jedinci poskytuje je uspokojení jeho potřeby kulturního naplnění, pocit bezpečí a bratrství, kterou není globální kultura schopna naplnit. Etnická identita navíc může v jedinci vyvolat pocit jedinečné historie, vyvolenosti a významného osudu. Intenzivně pociťovaná etnická identita se tak může snadno stát zdrojem hluboké osobní radosti a seberealizace.<sup>35</sup>

#### **4.4 Etnická menšina, jino-etničtí přistěhovalci**

Samotná definice menšiny nemusí být vždy zcela jednoznačná. Jedná-li se o menšinu, již z kořene slova je patrné, že se jedná o početně menší část obyvatel, státu či nějaké jiné ohraničené jednotky. Pokud hovoříme o národnostní menšině, připisuje se k tomu pojmu další význam, i přesto že to není nijak vyřčeno, má se za to, že je tato menšina nějakým způsobem znevýhodňována oproti majoritě.<sup>36</sup>

Tento termín může obsahovat i pejorativní přívlastek. V odborné literatuře dnes je tento pojem spíše nahrazován jinými výrazy a termíny. Je zřejmě neutrálnější pojem „etnická skupina“ a „etnikum“.<sup>37</sup>

Pojem „etnická menšina“ je mnohovýznamový a neurčitý pojem, který často užíván jako pomůcka při začlenění různých kategorií a typů etnických společenství, však

---

<sup>33</sup> BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybra 'ných obcí Slovenska*. Bratislava: Veda, 1996. ISBN 80-224-0472-1. s. 82-84.

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 88.

<sup>35</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 30.

<sup>36</sup> KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1. s. 5.

<sup>37</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 33.

s výjimkou státních národů na vlastním teritoriu, pod jeden krátký „střešní termín“. V tomto kontextu lze etnické menšiny rozdělit do čtyř hlavních kategorií:

- a) „malá etnika“<sup>38</sup>, která nemají vlastní národní stát,
- b) části státních národů, které žijí mimo původní zemi v jiných státních jednotkách,
- c) etnická společenství, u nichž chybí nějaké znaky „klasicky“ vyspělých národů, např. území či standardizovaný jazyk,
- d) zvláštní případy, nacházející mezi etnografickou a etnickou skupinou.<sup>39</sup>

Výklad a interpretace tohoto termínu se od šedesátých let minulého století částečně změnil, a tak jako etnickou skupinu chápeme množinu lidí, kteří

- a) se pokládají za skupinu hlásící se ke stejnému původu, ke společným předkům,
- b) mluví stejným jazykem či dialektem,
- c) věří v to, že mají společnou historii a také kulturu, obojí jsou jiné od okolních etnických skupin, které znají,
- d) podílí se o společné území, které považují za vlastní. Výklad těchto územních práv může být obsažen v mytologii etnické skupiny (v pověstech, historických vyprávěních apod.).<sup>40</sup>

Podle D. Bittnerové a M. Moravcové problematika etnických menšin těsně souvisí se sociálními, kulturními a v dnešní době především hospodářskými dějinami jednotlivých států a území. Etnické menšiny se oddělily v rámci válečných událostí, přesněji řečeno v důsledku poválečných mírových jednání, které stanovovaly nové státní hranice. „*Jejich původ může být i běženecký – tím míním, že předkové menšin si zachránili životy a případně i majetky opuštěním domovského území, které se stalo dějištěm válečných operací, bylo někým okupováno atp..*“, uvádí autorky. Vznik menšiny mohl být úmyslný, a to na základě pozvání politických neboli ekonomických elit většinového etnika (národa). Také může být i výsledkem různých politických manipulací a mnoha dalších jiných důvodů. V tomto případě chápeme etnickou menšinu jako skupinu cizinců, kteří

---

<sup>38</sup> Tento termín Miroslav Hroch ve svém díle *Evropská národní hnutí v 19. století* používá k vyjádření společenské situace jakož to neexistence vlastního státu, tudíž nikoli v ryze kvant. smyslu slova.

<sup>39</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 31-32.

<sup>40</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5. s. 16.



se z hlediska tuzemského obyvatelstva umístili přechodně neboli trvale na „cizím“ území, míněno na území domácího většinového obyvatelstva.<sup>41</sup>

Možnost odlišného chápání a vysvětlení „charakteru“ skupiny měla a má dodnes klíčové účinky v občanských právech jejích členů, proto chápání menšin jako etnických skupin neboli kulturních skupin se stalo jedním ze zásadních témat společenských věd. Problematika etnických menšin je také úzce spojena s problematikou migrace a migrantů, navíc je někdy spojována i s dnešním trendovým pojmem a problémem, kterým je globalizace. V určitých situacích nebývá obvykle problém s konkrétní kategorií migrantů, ale spíš s chováním, jimž je přičítáno domácím obyvatelstvem, a které může být pojímáno ve zřetelně negativním duchu. Jino-etničtí přistěhovalci neboli migranti jsou chápání vždy jako „cizinci“ a vztah původního obyvatelstva vůči cizincům je obvykle negativní. Jinak lze říci, že všeobecné představy o národech (nějakém národě anebo kategoriích cizinců) jsou obrazem či názorem skupinovým, založeným na jen těžko zjištělných zkušenostech dotyčné skupiny.<sup>42</sup>

Migrace je velkým zásahem do života člověka, která s sebou přináší změnu etnického prostředí. Tato změna vyžaduje, aby se člověk přizpůsobil jinému systému zvyků, pohledů na svět a významů. Při zvykání na nové prostředí si jedinec klade otázky spojené se svou identitou. V některých případech dochází k posílení etnického vědomí a ke zdůrazňování své kulturní jinakosti. U některých jedinců však může dojít ke krizi identity, v níž si člověk musí ujasnit kým vlastně je, kam patří a kam dále směřuje.<sup>43</sup>

#### **4.5 Faktory ovlivňující uchovávání etnických a kulturních specifík u minoritních skupin obyvatelstva**

Existuje několik významných faktorů podporujících, nebo naopak způsobujících změnu při udržování a uchovávání etnických a kulturních prvků. Jinak by se dalo říct, že v novém prostředí neboli jinak řečeno „cizím“, se ideálně rozvíjí takové jevy, u nichž se objevuje ekonomicko-společenské opodstatnění. V jino-etnickém prostředí může

---

<sup>41</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5. s. 17.

<sup>42</sup> Tamtéž, s. 17-18.

<sup>43</sup> BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybra 'ných obcí Slovenska*. Bratislava: Veda, 1996. ISBN 80-224-0472-1. s. 68-69.

docházet k zániku některých z těchto jevů, anebo k uchovávání svěbytných etnických znaků, dokonce na velmi dlouhé časové období.<sup>44</sup>

Udržování a uchovávání etnických a kulturních prvků záleží na celé řadě faktorů. Zejména na geografických podmínkách nového prostředí, na rozdílu ve vývoji kulturní a sociální struktury dvou etnik, přicházejících do styku. Dále na totožnosti či odlišnosti v náboženském smýšlení příslušníku minoritních skupin a domácího obyvatelstva. V neposlední řadě uchovávání etnických a kulturních prvků záleží na takových faktorech, jimiž jsou povědomí o historii národa menšiny a míra jejich etnického uvědomění.<sup>45</sup>

#### 4.6 Hlavní prvky vydělující etnické skupiny

Za jeden z hlavních znaků etnicity a etnické identity lze označit jazyk, který je považovaný za kulturní kapitál etnika. V dané souvislosti je role jazyka neoddelitelně propojena s politickými snahami i s ideologiemi, a dějinami jako takovými.<sup>46</sup> Specifičnost jazyka tedy patří mezi charakteristické rysy většiny etnik, a to platí nejen pro kodifikovaný jazyk, ale i pro různé jazykové dialekty, které mohou odkazovat na původ či geografickou příslušnost, a to i v rámci jednoho etnika. Lze se setkat s etnickými skupinami, které používají podobný nebo v některých případech stejný jazyk, které navzdory jazykové podobnosti, se rozhodně necítí být příslušníky a nositeli stejné národnosti.<sup>47</sup>

K roli jazyka v rámci etnicity a etnické identity se vyjadřuje Harald Haarmann a tvrdí, že ve skutečnosti však jazyk hrál a hraje většinou velmi silnou, též emoční roli. V této souvislosti se občas hovoří o „etnicky definovaném jazyce“ či „filologickém nacionalismu“.<sup>48</sup>

Každá etnická skupina se musí vypořádat se specifickými problémy, které jsou spojené se sebeidentifikací. Dále se musí vypořádat se společným životem s etnickou většinou a mohou zde vznikat problémy především ve spojitosti s nedostatečnou znalostí státního jazyka. Minoritní etnikum musí tak řešit problémy, které jsou etnické většině neznámé. Zároveň se může jednat o traumatizující otázky vlastní identity, o roli národnosti

---

<sup>44</sup> HEROLDOVA, Iva. *Život a kultura českých exulantů z 18. století*. Praha: Československá akademie věd, Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1971. s. 23-24.

<sup>45</sup> Tamtéž, s. 24.

<sup>46</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 37.

<sup>47</sup> KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1. s. 12.

<sup>48</sup> HAARMANN, Harald. *Language in Ethnicity: A View of Basic Ecological Relations*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1986. s. 58.

při výběru životního partnera, o otázku vzdělávání svých dětí, dokonce o otázku perspektiv a samotného přežití daného etnika. Uvedené výše fakty jsou ve vědomí příslušníků většinového etnika nedostatečně známy neboli jsou podceňovány či ignorovány.<sup>49</sup>

Eugeen Roosens k výše uvedeným skutečnostem dodává také způsob mluvy, oblékání a účesu neboli výběru čety, a nahlíží na to kriticky, jako na něco zbytečně obtěžujícího. Považuje etnickou minulost za subjektivní rekonstrukci. Tvrdí, že po nabytí etnické loajality trpí dotyčná skupina lidí jakýmkoliv útokem na symboly a kulturní prvky vymezující její etnicitu a etnickou identitu jako útok na ní samotnou. „*Právo na vlastní kulturu a právo na uchování vlastní etnické identity je obvykle prezentováno coby nezczizitelné a náležející do sféry lidských práv.*“, líčí autor.<sup>50</sup>

Dalším důležitým prvkem, díky kterému se lze identifikovat s určitou etnickou skupinou je náboženství, které také hraje zásadní roli v procesu integrace/adaptace neboli úplného usazení se v nové hostitelské společnosti. Kromě náboženských kořenů hraje beze sporu významnou roli etnické a kulturní zázemí příchozích, které v nové společnosti pomíjí rychleji než náboženská identita, přetrvávající dlouhodobě.<sup>51</sup>

Francouzský sociolog Émile Durkheim byl přesvědčen o to, že nelze dosáhnout úplné sociální integrace bez systému sdílené víry, a proto se důkladně zaměřil na studium náboženství. Tento pojem chápal jako „systém věr a praktik“, v němž se lidé sdružují a shromažďují se do společenství. Podle daného pojetí, každé náboženství obsahuje určitou věrouku, soubor tradic a rituálů, které daná společnost sdílí.<sup>52</sup>

U některých evropských etnik nehraje náboženství při jejich identifikaci příliš významnou roli, tak jak je tomu například v České republice. V České republice je většina národních tradic římskokatolického původu, přesto není náboženství identifikačním znakem českého etnika.<sup>53</sup>

Oproti tomu v postsovětských republikách, tedy i v Kazachstánu je náboženství velmi významným faktorem, který utváří etnickou identitu. V dnešní době drtivá většina občanů

---

<sup>49</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 47.

<sup>50</sup> ROOSENS, Eugeen. *Creating Ethnicity: The Process of Ethnogenesis (Frontiers of Anthropology)*. London: SAGE Publications, 1989. ISBN 978-0803934238. s. 17-18.

<sup>51</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity: V kulturní a sociální různosti*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1. s. 97.

<sup>52</sup> DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života*. Praha: Oikoymenh, 2002. ISBN 80-7298-056-4. s. 112.

<sup>53</sup> KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1. s. 12.

postsovětských republik věří v Boha a identifikuje se s příslušnou náboženskou skupinou. V některých z těchto případů je náboženská skupina úzce propojena s etnickou skupinou. Velké množství občanů Kazachstánu považuje náboženství za jednu z hlavních složek příslušnosti k národní kultuře. Náboženská specifika Kazachstánu spočívala a spočívá ve skutečnosti, že na jejím území historicky přicházely do styku velká světová náboženství, jako je pravoslavné křesťanství a sunitský islám.<sup>54</sup> Podle statistických údajů poskytnutých Ministerstvem národního hospodářství republiky Kazachstán 70 % občanů země jsou muslimové, 26 % se ztotožňuje s křesťanským náboženstvím, 4 % patří k jiným náboženstvím.<sup>55</sup>

#### 4.7 Jinoetnické skupiny v české společnosti

Cílem pro nově příchozí etnické skupiny je většinou snaha o klidné soužití s českou společností. Pro dosažení tohoto cíle je nezbytné alespoň částečně se přizpůsobit českému kulturnímu prostředí, i přesto že tyto etnické skupiny si nadále uchovávají vlastní kulturní specifika. Charakteristickým rysem etnických menšin v novém prostředí je podílení se na společenském, ekonomickém, někdy i politickém životě. V souvislosti s tím dochází k proměně některých českých měst a obcí v multikulturní a multietnický prostor. Kulturní systém, hodnoty, naučené vzorce chování a jednání i nadále zůstávají rozdílné i přes společné soužití jino-etnických skupin s českou společností.<sup>56</sup>

Pozornost etnologů, sociologů, geografů, demografů a politologů byla a je zaměřována na řadu aspektů, souvisejících s procesem integrace nových etnických skupin do většinové hostitelské společnosti České republiky. V rámci toho jsou sledovány otázky životních podmínek příslušníků etnických a imigračních skupin, otázky jejich demografické a sociální skladby. Etnické skupiny imigrantů v České republice jsou tedy sledovány v kontextu charakteristik formálních, strukturálních a kontaktních. Týká se to především imigračních skupin, jakož jsou vietnamské, ruské, ukrajinské, albánské, a také kazašské.<sup>57</sup>

---

<sup>54</sup> ŠAJKEMELEV, M. *Kazachskaja identičnost'*. Monografija. Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2013. ISBN 978-601-304-002-8. s. 49-50.

<sup>55</sup> Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan Committee on Statistics. *DEMOGRAPHIC STATISTICS* [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/official/industry/61/statistic/6>

<sup>56</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis: Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2. s. 6-7.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 7-8.

## 5 Vlastní práce

Jak již bylo zmíněno výše v metodologické části práce, odpovědi na výzkumné otázky byly vytvořeny a zformulovány na základě materiálu získaného z vyprávění občanů vybraného státu bývalého Sovětského svazu žijících v České republice. Primární výzkum byl také podpořen sekundárním sběrem dat – studiem literatury a analýzou statistických údajů.

### 5.1 Účel příjezdu a délka pobytu v ČR

V této kapitole jsou zmíněny okolnosti, které na respondenty působily před a po příjezdu do České republiky. Pozornost je věnována důvodům, proč se z rodné země přestěhovali a proč byla vybrána právě Česká republika.

Migrace početných skupin obyvatelstva a destabilizovaná etnická situace patří mezi vedlejší znaky společenského a politického vývoje v Evropě kolem zlomu druhého a třetího tisíciletí. Bezprostřední dopady početné migrace lze pozorovat i v České republice v podobě silné vlny příchodů početných skupin přistěhovalců, zejména z oblasti východní a jihovýchodní Evropy, z Asie, ale i z některých států západní Evropy, severoamerického a jihoamerického kontinentu, které v České republice vytvářejí novou mezietnickou kontaktní situaci. Tím vzniká mezietnické klima, které je pro české obyvatelstvo cizí a neznámé. Cílem některých z těchto migračních skupin je získání trvalého pobytu v České republice, pro další migrační skupiny se stává Česká republika zemí tranzitní.<sup>58</sup>

Česká republika v poslední době je jednou z nejoblíbenějších zemí pro přestěhování mezi občany postsovětských republik. Snaží se sem dostat nejen studenti, kteří přijíždějí za vysoce kvalitním vzděláním, ale také absolventi, kteří již mají bohaté zkušenosti, a dokonce i celé rodiny.

Během výzkumu bylo dotazováno šest respondentů, kteří žijí v České republice více než 10 let. Ostatní jsou tady méně než 10 let. Na otázku „Za jakým účelem jste se sem přestěhoval(a)?“ se deset respondentů v odpovědi shoduje: „Za účelem získání kvalitního vysokoškolského vzdělání a profesních kvalifikací v rámci tohoto vzdělání.“ Všichni respondenti dosáhli středního vzdělání v Kazachstánu.

---

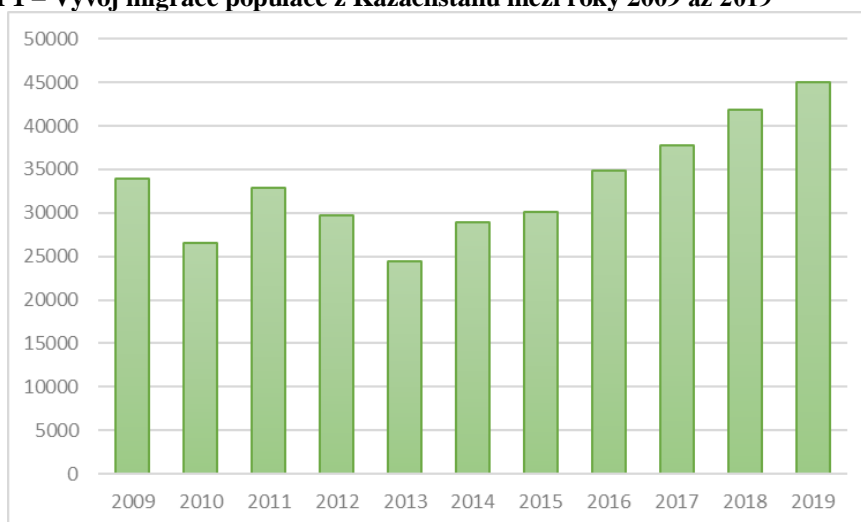
<sup>58</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis: Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2. s. 5.

Okolnosti stěhování a důvody, proč respondentka Aigerim nechtěla získat vysokoškolské vzdělání v Kazachstánu popisuje takto: „*Nechtěla jsem jít na vysokou školu v Kazachstánu z důvodu korupcí, zaostalosti a zastaralosti metody výuky, nedostatečného vybavení vysokých škol. [...] Zklamání v našem vzdělávacím systému lze vidět ve vysokém procentu rodin, proto se pilně snaží posílat své děti do zahraničí anebo hodlají emigrovat s nimi.*“ Tyto výhody dle ní má studium v České republice. Vybraní respondenti, kteří do České republiky přijeli za účelem studia, pocházejí z tradičně vzdělaných rodin, v nichž je považováno za nezbytné získat vysokoškolské vzdělání. Navíc vysokoškolské vzdělání získané v zahraničí, bylo v Kazachstánu vždy známkou prestiže a zárukou profesionality. „*Diplom ze zahraničí otevírá mnoho dveří.*“, říká respondent Adilet.

Podle statistických údajů poskytnutých Ministerstvem národního hospodářství republiky Kazachstán za tři čtvrtletí letošního roku odjelo 34 tisíc lidí, což je o 8 % více než před rokem. Z celkového počtu lidí, kteří opustili Kazachstán, byla polovina etnických Kazachů. Jedná se o vzdělanou a kvalifikovanou součást společnosti. Alarmujícím trendem je nárůst migrace mladých lidí ze země, více než 25 % osob opouštějících zemi je ve věku od 15 do 28 let. Mezi cílové země patří především Rusko, Německo, Kanada, USA, Bělorusko a v poslední době stále preferovanější Česká republika.<sup>59</sup>

Vývoj migrace populace z Kazachstánu mezi roky 2009 až 2019 zachycuje níže uvedený graf č. 1.

**Graf 1 – Vývoj migrace populace z Kazachstánu mezi roky 2009 až 2019**



Zdroj: zpracováno autorem dle databáze Ministerstva národního hospodářství republiky Kazachstán

<sup>59</sup> Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan Committee on Statistics. *DEMOGRAPHIC STATISTICS* [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/official/industry/61/statistic/6>

Z výše uvedeného grafu je patrné, že od roku 2009 do roku 2013 vývoj migrace značně kolísal. Od roku 2013 lze vidět rostoucí trend v každoročním nárůstu migrace z Kazachstánu. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v posledním roce sledovaného období, kdy celkový počet migrantů byl 45 000.

Důvody, proč si respondenti vybrali Českou republiku, byly téměř stejné: možnost bezplatného vysokoškolského vzdělávání, vyšší životní úroveň, mezinárodní výměnné programy a spousta dalších privilegií, které dále budou upřesněné.

U respondentky Anastasii důvod přestěhování byl na rozdíl od výše zmíněných účastníků rozhovoru zcela odlišný. Respondentka se k tomuto vyjádřila následovně: *„Vybrala jsem si Českou republiku, abych vydělala slušné peníze. Po vysoké škole jsem dlouho nemohla najít práci ve svém městě, bohužel v naší zemi je dost náročný najít práci bez praxe a zkušeností. Po krátkém hledání zaměstnání jsem na internetu narazila na jedno centrum, kde pomáhali s registrací víz a dokumentů pro výjezd do Evropy. [...] Na radu přátel jsem se rozhodla odjet za prací do ČR, protože dle nich jsou tam vynikající platy a podmínky (vtipný ale je, že tam nikdy nebyli). Přátelé důvěřovali této společnosti, věřila jsem i já, a nakonec jsem toho nikdy nelitovala.“* Po přestěhování respondentky pro ni nastalo velmi těžké období, se kterým moc nepočítala. Cítila se být sama, bez rodiny a kamarádů. Respondent Azamat a Diaz přijeli do Prahy za stejným účelem jako předchozí respondentka v roce 2014 a 2015.

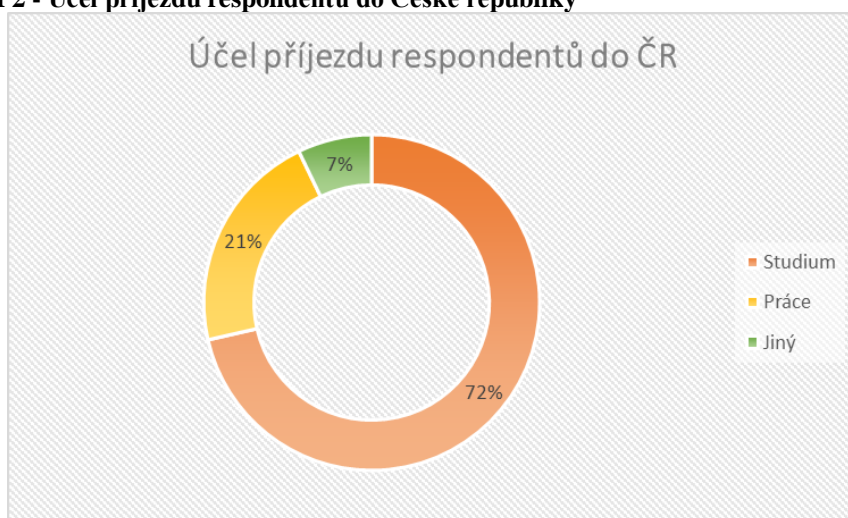
Respondentka Daria, která současně pracuje v pražské společnosti jako komunikační specialista, má zajímavou životní cestu. Narodila se v centrální části Kazachstánu, ve městě Pavlodar, vystudovala vysokou školu v Tbilisi, rok žila v Petrohradě a poté se s manželem a dcerou přestěhovala do Prahy. *„Vlastní životní příběh je pro každého bytostně významný, stejně jak pro mě. Rozhodli jsme se přestěhovat do České republiky, protože mému manželovi byla nabídnuta pozice vývojáře Java v pražské společnosti. Více než půl roku jsme připravovali podklady, tato společnost nám pomáhala. Můj manžel měl krátkodobé vízum, které se ihned po přestěhování změnilo na zaměstnaneckou kartu. Moje dcera a já jsme měly vízum pro sloučení rodiny. Obdrželi jsme dočasné povolení k pobytu, které je třeba každé dva roky prodlužovat. Teprve po pěti letech života v České republice můžete získat trvalý pobyt. K tomu musíte zůstat v zemi alespoň 180 dní v roce, pracovat, platit daně a složit test z jazykových znalostí češtiny“*, vypráví Daria. O obtížích, kterým

musela čelit, o tom, jak probíhala její adaptace, a také o výhodách a nevýhodách života v Praze mluví v kapitole 5.3.

Postupem času se u některých respondentů účel pobytu měnil. Například pět respondentů, kteří do České republiky přijeli prvotně za účelem studia, si po úspěšném ukončení vysoké školy zde našli práci.

Pro doplnění tématu této kapitoly je níže uveden graf č. 2, který zachycuje přehled získaných informací o hlavním účelu příjezdu respondentů do České republiky.

**Graf 2 - Účel příjezdu respondentů do České republiky**



Zdroj: vlastní zpracování

## 5.2 Tradice a zvyky, duchovní představy a víra

V této kapitole jsou představeny názory, které se týkají tradic, víry, slavení rodinných a náboženských svátků, neboť tyto faktory ovlivňují a podílejí se na utváření identity.

Kazachstán je mnohonárodnostní a multikulturní země. Na jeho rozlehlém území se smíchaly nejen národy, ale došlo i k vzájemnému pronikání různých kultur. Zformovala se vlastní a jedinečná kazašská kultura. Ale i přes takovou směsici kultur si každý národ Kazachstánu pečlivě zachovává své vlastní tradice a zvyky. Kazaši mají veliké množství tradic, které se předávají z generace na generaci a mladí je s radostí přijímají. To platí i pro ostatní národnostní skupiny v Kazachstánu. Systém hodnot, který se v této kultuře zformoval, se stal nejdůležitější podmínkou národní a kulturní identity lidí.

Předtím, než bude rozebírána otázka tradic a zvyků, je nezbytné zmínit otázku náboženství. Třináct dotazovaných respondentů se na otázku „Jste věřící?“ odpověděli, že se považují za věřící, kdežto jenom jeden s jednoznačnou odpovědí: „jsem ateista“ nechtěl dále mluvit o osobním vztahu s Bohem, o nějaké víře. Většiny věřících respondentů se



shodli na tom, že při pobytu v České republice četnost jejich účasti při bohoslužbách klesla, z důvodu odloučení od rodiny. Nevěřící respondent však přiznává, že jeho rodiče věří v Boha, ale on sám se rozhodl vydat jinou cestou. Respondent Nikita se k tomuto vyjadřuje následovně: „*Nemyslím si, že víra v Boha je hloupá. Ale mnoho z Božích myšlenek mi připadá příliš nejasných a neurčitých, abych se s nimi vypořádal – a jaký je v tom vůbec smysl bez víry v Boha?*“.

Sedm z osmi dotazovaných respondentů kazašské národnosti, se hlásí k islámské víře. Jejich náboženství bylo získáno výchovou od rodičů a prarodičů. „*Jsem hrdý na to, že jsem muslim, protože rodině a rodinným vztahům je v muslimském náboženství věnován zvláštní přístup: měla by v ní vládnout láska a harmonie, péče a vzájemná důvěra. Hlavní úlohou muže je být hlavou rodiny, chránit a starat se o ní.*“, tvrdí respondent Diaz. Respondent Azamat sdílí stejný názor a doplňuje: „*[...] Islám je pro mě celý seznam morálních rysů, které svědčí nejen o jeho příslušnosti k náboženství, ale o dobrých mravech, slušnosti člověka. Beru to jako nezbytnou součást svého života, svojí rodiny.*“ Několik z těchto respondentů se sdružují ve skupinách a hromadně navštěvují mešitu, která se nachází na Černém Mostě v Praze. Nicméně většina se shoduje na tom, že modlitba se dá vykonávat i doma. Je to hlavně z důvodu nepřítomnosti rodinných příslušníků, protože v Kazachstánu se scházejí s celou rodinou a modlí se společně.

Respondenti si svou víru a náboženské smýšlení přinesli ze své domovské země a udržují si je i nadále. Například respondent Azamat podporuje svoji víru značně symbolickým způsobem, konkrétně dovezenými amulety z domova. Tyto amulety se v jeho rodině předávají po generace, a to z dob, kdy předci respondenta věřili v nadpřirozené a duchovní síly. Jeden z těchto amuletů je tumar<sup>60</sup>, který respondent osobně používá jako amulet proti všem druhům životních potíží.

Svým původem jsou tumary spojovány s kulturou kočovných národů. Mohou být považovány za druh šperků spojených s magickými reprezentacemi nomádů. Tumar je spojen se starodávnou pohanskou magií, která sama o sobě hovoří o archaismu tohoto typu předmětu. S příchodem islámu se tumary začaly používat jako futrály pro modlitby,

---

<sup>60</sup> Jeden z archaických příkladů stepní kultury, který je nejčastěji vyroben z kůže, ve formě trojúhelníkového váčku, do kterého je vsunutý papírek s úryvkem z Koránu.

a začaly se nosit kolem krku. Samotný název „tumar“ je ve skutečnosti spojen s obsahem, což v překladu z arabštiny znamená „modlitba napsaná na papíře“.<sup>61</sup>

Na níže uvedených obrázcích jsou zobrazeny amulety tumary. Na obrázku č. 2 je zobrazen amulet tumar od respondenta Azamata, a na obrázku č. 3 odlišný typ tohoto amuletu.

**Obrázek 2 - Amulet tumar**



Zdroj: vlastní foto respondenta Azamata

**Obrázek 3 - Amulet tumar**



Zdroj: domkoleso<sup>62</sup>

Výše zmíněný jev by se dal přirovnat k J. G. Frazerově popisu kontaktní magie. Podle něj je princip kontaktní magie založen na základě předešlého kontaktu předmětu s člověkem. Pomocí tohoto předmětu lze ovlivnit i jiného člověka, protože věci, které byly

<sup>61</sup> TOCHTABAEVA, Šaizada. *Etiketnyje normy kazachov. Budni i prazdniki*. 2017. ISBN 9786010640153. s. 81.

<sup>62</sup> Domkoleso. *Amulet tumar* [online]. [cit. 2020-10-17]. Dostupné z: <http://domkoleso.kz/tumary/tumar-2/>

dříve ve vzájemném styku, na sebe navzájem působí i po fyzickém přerušení tohoto styku.<sup>63</sup>

Respondent Alibek se vydal na rozdíl od ostatních úplně jinou a celkem zajímavou cestou. Popisuje svůj životní příběh takto: „*Jsem etnický Kazach. V roce 1999, když mi bylo 20 let, tak jsem se nechal pokřtít. [...] V období Sovětského svazu byli všichni lhostejní k náboženství a po jeho rozpadu začali najednou číst Namaz<sup>64</sup>, někdo začal číst Korán<sup>65</sup> a někdo studovat biblistiku. Hodně lidí spadlo pod křesťanské protestantské hnutí. Taky jsem měl tuto zkušenost, ale poté, co jsem viděl, co se tam děje, jak se chovají, jaké metody se tam používají, něco jako hypnóza, začal jsem číst odbornější literaturu a hlouběji studovat pravoslavné křesťanství. Nejprve jsem si přečetl Bibli, potom díla svatých otců, a nakonec jsem byl pokřtěn. Byla to moje osobní touha, nikdo z mé rodiny mě nenutil. Moje matka je filolog, a to pravděpodobně také vyžadovalo určité předpoklady. Doma byla vždy spousta ruské literatury, a v ruské filologii i literatuře je velmi silný křesťanský základ.*“

V rodině většiny respondentů se prolínají tradice jak kazašské, tak ruské. Respondentka Tamila k otázce náboženství a rodinných tradic odpovídá: „*Ano, jsem věřící, vyznávám pravoslaví. Konvertovala jsem k tomuto zrovna nedávno, před dvěma roky. Moje maminka je Ruska, tedy se hlásí k pravoslavnému náboženství, tatínek je Dungan<sup>66</sup>, vyznává islám. Avšak většina lidí si myslí, že patřím ke kazašskému etniku, podle mého vzhledu. Nikdo mě nenutil přijmout jakoukoliv z těchto stran. Rozhodla jsem se sama. Svoji rodinu bych nepřirazovala k ortodoxní. Co se týče rodinných tradic a svátků, tak slavím spíš takové ty zásadní, jako jsou pravoslavné Velikonoce, Boží hod vánoční atd.*“

O svých duchovních představách a víře rozsáhle hovoří respondent Amiran: „*Začal jsem chodit do kostela až po příjezdu do Prahy. Nechal jsem se pokřtít ve věku 20 let. Byl to podnět, opravdu jsem si to přál. Když jsem se sem přestěhoval, uvědomil jsem si, že celá moje rodina a přátelé jsou daleko a Bůh je zde se mnou. Získal jsem určitý dojem, který, jak se později ukázalo, byl u mnoha našich lidí. Je tu zvláštní upřímnost. [...]*

---

<sup>63</sup> KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. Praha: Provozně ekonomická fakulta, 2008. s. 130.

<sup>64</sup> Modlitba z veršů Koránu u muslimů.

<sup>65</sup> Kniha obsahující výklad dogmat a ustanovení muslimského náboženství, muslimských mýtů a právních norem.

<sup>66</sup> Dunganí – národ vyznávající islám, žijící v Kyrgyzstánu, jižním Kazachstánu a Uzbekistánu, mající svůj původ zřejmě v severozápadní Číně.

*V Kazachstánu můžete být pravoslavní pouze proto, že jste byli pokřtěni jako dítě, vaše babička neustále chodila do kostela a vaši rodiče jsou pravoslavní. To je spíš taková tradice. Zním pravoslavné Čechy, kteří tuto víru přijímají navzdory všemu, a ne kvůli něčemu. Pokud k tomu člověk přišel, byl to takový duchovní impuls, jako by Bůh přivolal, a bylo nemožné to odmítnout. [...] Další rozdíl spočívá v tom, že zde existuje pocit lehkosti, u nás v kostelech je to, jako byste byli pod tlakem. Slovo „lehkost“ ale neberu tak, že víra a bohoslužby nejsou brány vážně. Zde znají jen několik modliteb, ale čtou je upřímně. A to je lepší než číst třetí stránku modliteb, aniž byste chápal jejich význam. Bůh takovou modlitbu nepotřebuje. A v tom je právě ta upřímnost.“*

Z tradiční kazašské rodiny pochází respondentka Asia, kde se ctí tradice, dodržují se zvyky, které se předávají z generace na generaci. Důležitá je pro ni rodina, která je neoddělitelně spjata s takovými jevy, jako jsou narození a výchova. Sama respondentka k tomu dodává: *„Byla jsem moc šťastná, že se povedlo tento rok slavit náš tradiční svátek Nourúz<sup>67</sup> s mou rodinou v Kazachstánu. Naše apaška<sup>68</sup> v tento den tradičně vaří Nourúz kože<sup>69</sup>, bauyrsaki<sup>70</sup>, kazy<sup>71</sup>. Všichni se shromažďujeme u velkého stolu, sdílíme si navzájem novinky, hrajeme si s dětmi. Na svátky je dům apašky plný lásky, radosti a dětského smíchu. Máme velmi velkou rodinu. Slavíme nejen Nourúz, ale také pravoslavné svátky, jako jsou Velikonoce, Vánoce a další.“*

Na níže uvedeném obrázku č. 4 je zobrazen letošní průběh oslavy svátku Nourúz v Kazachstánu, kde je rodina respondentky Asii shromážděna u velkého stolu (dastarchan<sup>72</sup>) s tradičně připravenými pokrmy. Na obrázku č. 5 je zobrazen tradiční pokrm z koňského masa, připravený babičkou respondentky Asii. Na dalším obrázku č. 6 je zobrazena sváteční polívka Nourúz kože.

---

<sup>67</sup> Svátek příchodu jara podle astronomického slunečního kalendáře mezi íránskými a turkickými národy.

<sup>68</sup> Slovem „Apa“ se u Kazachů označují všechny starší příbuzné ženy z otcovy strany, které jsou považovány za sestry.

<sup>69</sup> Rituální polévka kazašské národní kuchyně. Je symbolem svátku Nourúz a hojnosti v novém roce, která se skládá ze sedmi potravinových složek: mléka, masa, másla, prosa, rýže, rozinek a kukuřice.

<sup>70</sup> Tradiční pokrm kočovných národů, vyrobený z těsta.

<sup>71</sup> Tradiční klobása z koňského masa mezi řadou turkických národů, považovaná za pochoutku.

<sup>72</sup> Servírovaný stůl s pamlskem, charakteristický pro národy Střední Asii.

**Obrázek 4 - Oslava svátku Noúrúz**



Zdroj: vlastní foto respondentky Asii

**Obrázek 5 - Bešbarmak<sup>73</sup>**



Zdroj: vlastní foto respondentky Asii

**Obrázek 6 - Nourúz kože**



Zdroj: vlastní foto respondentky Asii

---

<sup>73</sup> Tradiční pokrm kočovných národů, vyrobený ze skopového, koňského nebo hovězího masa.

Oslava Nového roku (Nourúz) se koná v den jarní rovnodennosti, která je doprovázena veselými slavnostmi. V tento den, bez ohledu na věk, pohlaví a společenské postavení, se dodržuje rovnost mezi všemi účastníky slavnosti. Dochází k obecnému souhlasu lidí, dokonce i mezi válčícími stranami je v tento den uzavřeno příměří. Na počest velkého svátku si lidé navzájem odpouští nejzávažnější prohřešky. Ženy připravují tradiční rituální pokrm, tzv. Nourúz kože (sváteční polévka) a hostí jím všechny návštěvníky. Nourúz kože se nezbytně musí skládat ze 7 složek (voda, sůl, maso, mléko, cibule, pšenice a proso).<sup>74</sup>

Sama respondentka Asia k tradičnímu rituálnímu pokrmu Nourúz kože dodává: „*Pro každého Kazacha je číslo sedm posvátné. Každá přidaná přísada do polívky má svůj vlastní hluboký význam. Proto je toto hlavní slavnostní jídlo vyrobeno ze sedmi ingrediencí. Aby naše rodina měla blahobyt, přidáváme do ní mléko a maso. Proso se přidává za účelem bohaté sklizně. Samotné jídlo lze připravovat také v každodenním životě. Nakonec, Nourúz kože je velmi uspokojivé, zdravé a dobře stravitelné jídlo díky fermentovaným mléčným výrobkům v jeho složení.*“

Po ukončení studia v České republice se respondentka Aisulu provdala za Čecha. K tomuto poznamenává: „*Smíšená manželství jsou velmi obtížná. Pokud by manželé žili společně na pustém ostrově, jejich život by byl jednodušší. Tam to nevadí „менің туыстарым айтқандай“<sup>75</sup>. V takových rodinách nastává spousta potíží právě kvůli prostředí, které je jednomu z manželů cizí. [...] Co se týče dodržování tradic a zvyků, tak se jedná především o ty, které jsou ze strany manžela a jeho rodiny. Co se týče našich tradic, tak na ty samozřejmě nezapomínám, snažím se je dodržovat i nadále.*“

Jednou z nejsilnějších pravoslavných tradic, která se dodržuje v rodině respondentky Anastasii, je tzv. modlitební vzpomínání zesnulých. „*Samotný zvyk zapalování svíček je sám o sobě rozšířený v katolicismu a v anglikánské církvi, v mnoha východních církvích, a dokonce i v některých protestantských denominacích. Ale jednotlivé „pohřební“ svíčky jsou jedinečným znakem pravoslaví.*“, dodává Anastasia. Rodina respondentky vždy s uctíváním vzpomíná na zesulé prarodiče, na své zesulé příbuzné a známé. Symbolickým dokladem postoje respondentky a její emocionálního vztahování se k pravoslaví, a zároveň tak připomenutím domova, slouží dovezené posvěcené ikony. Ve své ložnici má modlitební koutek, kde jsou vystavené ikony s obrazy Ježíše Krista,

<sup>74</sup> ŠACHANOVA, N. *Mir tradicionnoj kul'tury kazachov (etnografičeskie očerki)*. Almaty: Kazachstan, 1998. s. 96.

<sup>75</sup> V překladu z kazašského jazyka „*jak říkají moji příbuzní*“.



Matky Boží a dalších svátých. Respondentka také nosí na krku pravoslavný medailon s obrazem Matky Boží spolu s vysvěceným křížem, a to na stejném řetízku. Nosí to skromně pod šaty, aniž by to bylo na ukázkou.

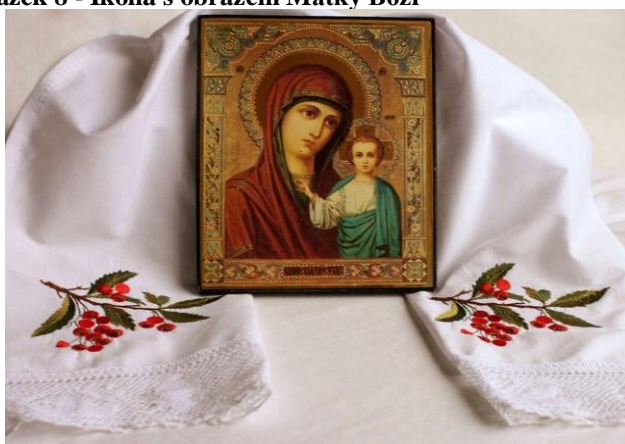
Na níže uvedeném obrázku č. 7 je zobrazen medailon s obrazem Matky Boží, který respondentka Anastasia pravidelně nosí kolem krku. Na obrázku č. 8 je zobrazena ikona s obrazem Matky Boží, která se nachází v domácím modlitebním koutku respondentky.

**Obrázek 7 - Medailon s obrazem Matky Boží**



Zdroj: vlastní foto respondentky Anastasii

**Obrázek 8 - Ikona s obrazem Matky Boží**



Zdroj: vlastní foto respondentky Anastasii

Respondenti, kteří mají doma vystavené ikony, se díky nim cítí bezpečněji. Prostřednictvím nich čerpají energii, zároveň je uklidňují. Ikony v respondentech vzbuzují pocit spojení s blízkými i přes veškerou dálku, která je odděluje.

České prostředí má vliv na přijímání některých českých tradic, především Vánoc. Míra přijímání těchto tradic odpovídá míře adaptace ve společnosti. Stejně tak dotazovaní respondenti pocítují přijímání formální stránky českých Vánoc. K tomuto dochází díky

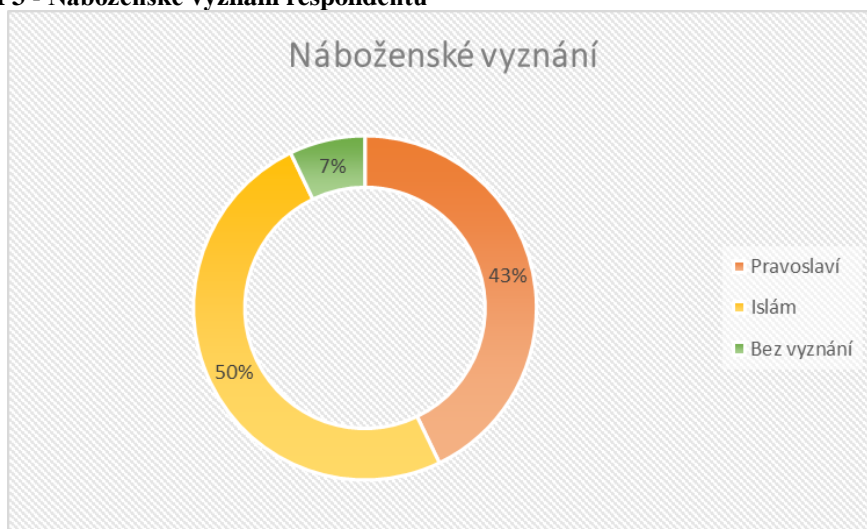
prostředí, ve kterém žijí, velký vliv na to má taky pracovní prostředí, kolegové, spolužáci a přátelé.

Vánoční atmosféru v Praze popisuje respondent Nikolaj: „*Vánoční Praha je pro mě naprosto kouzelné místo, ta nejkrásnější pohádka. Na Vánoce tu lze pozorovat vánoční trhy, nádherný strom na náměstí, koncerty, zábavu a slavnosti. My s kamarády taky zdobíme byt, děláme kapra, ale pro mě je to spíše taková krásná hra, mám opravdu rád tuto atmosféru, mnoho místních tradic atd. Vždy po tom ale letím domů na Silvestra a pravoslavné Vánoce za svojí rodinou.*“

Téměř všichni respondenti odjíždí na oslavy velkých svátků domů do Kazachstánu, popřípadě tyto svátky slaví v České republice v okruhu blízkých přátel. Jev slavení určitých svátků v České republice v blízkém okruhu přátel, je jedním z faktorů, při kterém dochází k ztotožňování se s vlastní skupinou a k utužování sounáležitosti. Dalším důležitým faktorem pro respondenty je zachovávání tradiční přípravy jídel, což může být jedním z dalších faktorů, který napomáhá k uvědomění a udržování etnické identity. Všichni pravoslavní respondenti uvedli jako typické svátky pouze pravoslavné Vánoce a Velikonoce. Ortodoxně věřícím respondentům náboženství přináší duševní klid, životní energii, obohacení jejich duchovní stránky a nastavuje jim hodnoty a normy, podle nichž řídí svůj vlastní život.

Pro doplnění tématu této kapitoly je níže uveden graf č. 3, který zachycuje přehled získaných informací o náboženském vyznání respondentů, žijících v České republice.

**Graf 3 - Náboženské vyznání respondentů**



Zdroj: vlastní zpracování



### 5.3 Proces adaptace a integrace, jazyková komunikace

Tato kapitola se zabývá procesem postupné adaptace respondentů, zvykáním si na nové prostředí, překonáváním jazykové bariéry respondentů, budováním nových vztahů s novou zemí.

Jazyk je důležitým symbolem sociální soudržnosti. Tvrdí, že jazyková jednota se utváří v procesu historického vývoje etnických komunit, a plní funkce hlavních prostředků mezilidské komunikace, což je metoda přenosu, etnické tradice, informace o kultuře lidí, historické dědictví atd. Následkem tohoto je, že jazyk je nejvýznamnějším determinantem etnické identity, faktorem její formování, nikoli však občanskou identitou. V tomto případě však mluvíme o etnickém (národním) jazyce, kdy rodný jazyk je nejdůležitějším etnodiferenčním ukazatelem etnické identifikace obyvatelstva.<sup>76</sup>

Respondentka Aisulu k problému jazykové komunikace dodává: „*Pokud váš okruh přátel tvoří hlavně cizinci, v mém případě příbuzní manžela, a převládá v tom evropský přístup, za chvíli vám začne chybět rodný mateřský jazyk. Abych kompenzovala nedostatek komunikace ve svém jazyce, tak jsem začala chodit na různé oficiální akce, co pořádá kazašské velvyslanectví v Praze. Například před rokem jsem tam byla u slavnostního zahájení festivalu Dny kultury národa Kazachstánu v Praze. Zažila jsem nádherné vystoupení různých hudebních a uměleckých skupin. Díky těmto akcím a jejich organizátorům, jsem poznala spoustu našich lidí, s nimiž se kamarádím dodnes.*“ Další osm dotazovaných respondentů se taky účastní podobných akcí.

Velké množství veřejných nevládních organizací České republiky se zabývá problematikou cizinců a jejich integraci do české společnosti, mají mnoho různých projektů a akcí, které realizují pomocí grantů, a také často úzce spolupracují s Ministerstvem vnitra ČR. Většina respondentů se často podobných akcí účastní.

Respondentka Daria k procesu adaptace a integrace odpovídá podrobně: „*První rok po přestěhování je nejtěžší, protože je potřeba dost bojovat. Bojovat proti setrvačnosti, neochotě ke změně a lenivosti. [...] Když jsme se přestěhovali do Prahy, dceři byly dva roky. Stres matek po přestěhování je obrovský: zpočátku se ve městě špatně orientujete, je málo komunikace, můžete se jen skrývat doma.*“ Respondentka řešila stres tak, že se nad tím snažila nepřemýšlet a nelitovat sebe samu, víc relaxovat a věnovat se budování vztahu

---

<sup>76</sup> KAZIEV, S. Š. *Islam, Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale XX veka: tom 12.* Petropavlovsk: Vestnik Severo-Vostočnogo federal'nogo universiteta im. M.K. Ammosova, 2015, s. 62.

s novou zemí. Pro respondentku bylo na začátku těžké se vypořádat s jazykovou bariérou. K tomuto se vyjadřuje následovně: „*Těm, kteří se plánují přestěhovat do České republiky, doporučuji se aspoň trochu naučit jazyk. Znalosti angličtiny a němčiny mně rozhodně nestačily. [...] V ČR se dá žít bez znalosti českého jazyka, otázkou je – nakolik je to snadné. Myslím si, že český jazyk je velmi logický a zajímavý.*“ Po dobu šesti měsíců, se respondentka Daria prakticky samostatně (kromě neustálých pokusů o komunikaci s Čechy) naučila jazyk a dosáhla úrovně B1 (středně pokročilý). Osvojila si český jazyk s pomocí bezplatných video kurzů, učebnic a jiných pomůcek.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.1., deset respondentů přijelo do České republiky za účelem získání kvalitního vysokoškolského vzdělání. Jejich studium v ČR začalo ročními jazykovými kurzy, které jsou určeny pro absolventy středních škol a zároveň pro studenty, kteří chtějí bezplatně studovat na státních vysokých školách v České republice. Výhradně tato skupina respondentů se s téměř žádnými problémy nebo potížemi v komunikaci s českým obyvatelstvem nesešla. Nicméně adaptační proces pro zmíněné respondenty byl značně složitější.

K adaptačnímu procesu ovšem patří prožívání určitých krizových situací, jak na psychické úrovni, tak materiální. Míra stresu, spojená s adaptačním procesem u každého respondenta byla různá. Respondenti se v krizových fázích adaptace museli vyrovnávat nejen s novým a neznámým prostředím, ale i s věcmi, spojenými se zabezpečením finančních potřeb.

Respondent Kairat po příjezdu do České republiky prožíval pocit psychického napětí, jakési očekávání něčeho nepříjemného, duševní lenost a neustálý tok negativních myšlenek. „*Chápu tu skutečnost, že dostat se z „komfortní zóny“ není snadné, stejně tak, jako se přenést přes období, které je doprovázeno změnou intenzity vzájemných vztahů s rodinou a přáteli. [...] Nevím, jestli takové problémy, jako je nejistota stavu, problémy s financemi, nedostatek profesní seberealizace, jsou spojené se změnou života jako takovým, nebo zde doopravdy hraje role změna prostředí.*“, vypráví Kairat. Respondent pochází z prostých poměrů, proto po jeho příjezdu do Prahy bylo klíčové najít si nějakou práci. K tomuto poznamenává: „*Moji kamarádi a známí, co přijeli do České republiky a studovali jazykový kurz, věnovali studiu téměř veškerý svůj volný čas, protože za svůj hlavní cíl měli dostat se na univerzitu. Začali přemýšlet nad prací až ve druhém ročníku univerzity, kdy už měli zažitý proces učení a první zkouškové období měli za sebou. Bohužel já jsem takovou možnost neměl, tudíž jsem si musel nejdříve najít práci, což pro*

*mě, bez znalosti českého jazyka, bylo dost obtížně.*" V současné době respondent již je plně sžitý v novém prostředí a je přizpůsobený k novým životním podmínkám.

Adaptační proces v nové zemi pro respondenta Amirana nebyl zcela náročný, o čemž vypráví: *„Když odjíždíte v mladém věku, adaptace na novou zemi, na jinou mentalitu, životní styl, kulturu a jiný jazyk je snadná. Osobně se rád učím novým věcem, studuji nové jazyky a kultury jiných národů. Zde se pro mě zrodil nový život, známosti, uchopení nových zářivých emocí, nové životní plány a cíle. Nevadilo mi zas až tolik, že jsem se ocitl sám v cizí zemi.“*

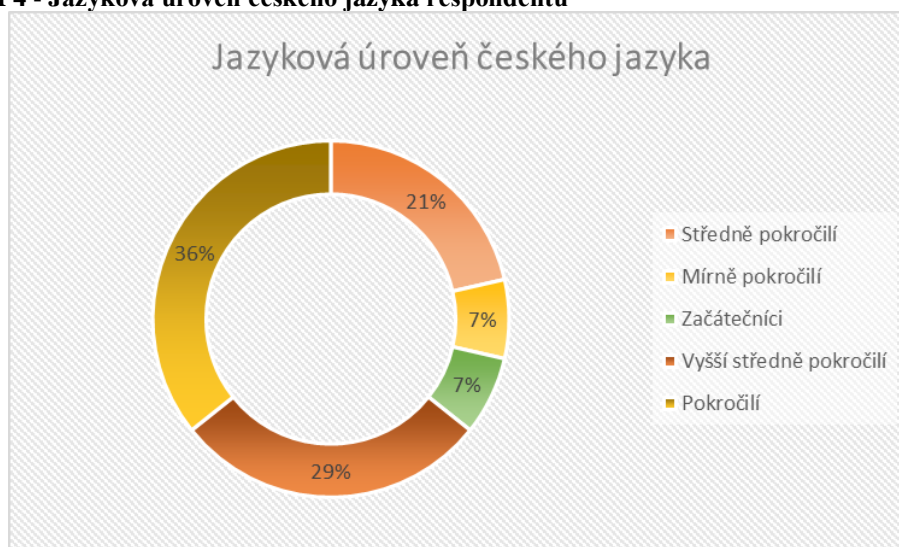
Výdaje v průběhu studia v České republice nejsou velké, ale touha cítit se finančně nezávislým bylo pro některé respondenty příčinou zamyslet se nad dalšími příjmy. Minimální měsíční náklady, spojené s bydlením, dopravou, jídlem a školními potřebami činili pro respondenty 10 000 korun českých. Respondenti měli však i další náklady, například na zábavu, cestování, které si museli hradit sami bez pomoci rodičů.

Každý národ a země jsou jedinečné. Každý má své vlastní zvyky a normy chování. Co se týče zájmu o českou kulturu a historii, téměř všichni respondenti se o to hned po příjezdu do České republiky začali zajímat. Nezájem naopak považovali za nevědomost a neúctu. Respondenti se pravidelně účastnili exkurzí v českých městech, navštěvovali kulturní a historické památky, poznávali speciality tradiční české kuchyně.

Český jazyk výborně ovládá šest respondentů, kteří do České republiky přijeli před více než 10 lety, a relativně dobře i ti, kteří tu absolvovali jazykové kurzy a získali české vysokoškolské vzdělání. Všichni respondenti již mají schopnost porozumět českému jazyku ve všech komunikačních situacích a jejich samostatné vyjadřování v tomto jazyce má dobrou úroveň.

Pro doplnění tématu této kapitoly je níže uveden graf č. 4, který zachycuje přehled získaných informací o jazykové úrovni českého jazyka respondentů, žijících v České republice.

**Graf 4 - Jazyková úroveň českého jazyka respondentů**



Zdroj: vlastní zpracování

#### **5.4 Zpětná vazba na Kazachstán, rodina a frekvence její návštěvy**

Následující kapitola popisuje vztahy respondentů s jejich rodinou v Kazachstánu, četností návštěv rodiny v rodné zemi, komunikací s rodinou a blízkými. Popisuje také příjemné vzpomínky na domov, stejně tak stinné stránky života v Kazachstánu.

Fenoménem, který se ve vyprávění všech respondentů vyskytnul, byla určitá ambivalence ve vztahu ke své rodné zemi. Vyjadřovali se o Kazachstánu jako o místu, plném vzpomínek na šťastné a bezstarostné období dětství, zábavy, hezkých rodinných momentů a nezapomenutelných životních okamžiků. Vzápětí však poukazovali na stinné stránky života v Kazachstánu, o nichž se například zmiňuje respondent Diaz: „*Někdo může říci, že existují země, kde je medicína obecně jako v době kamenné, a my máme prakticky vše, abychom obyvatelům řádně pomáhali a zacházeli s nimi na úrovni světových standardů. [...] Ano, obrovský základ národních zdravotnických služeb, založený v sovětské době, nese břemeno léčby obyvatelstva dodnes, ale nic není věčné. Pokud se nestará o dům, neinvestuje se do jeho modernizace a výzdoby, pak se tento dům rozpadá, a nakonec se zhroutí. Stejně procesy též probíhají se zdravotnickým systémem v Kazachstánu.*”

Obdobně situaci ohledně zdravotnictví popisuje další respondent Nikita: „*Co je pro člověka nejdůležitější? Zdraví! Pokud člověk není zdravý, tak pak samozřejmě nic nepotřebuje – žádné peníze, žádnou slávu, žádné byty, žádná auta. K lidem, kteří dbají na*

*svůj zdravotní stav, je v Kazachstánu postoj naprosto pohrdavý. A to je přímá chyba našeho státu.*" Ostatní respondenti potvrzují výroky ohledně zdravotnictví, kdežto zdravotnický systém v České republice spatřují na mnohem vyšší úrovni.

O nedostatečné spokojenosti s kvalitou života v Kazachstánu dále hovoří respondent Adilet: *„Náš stát je zvyklý okrádat občany o různé daně a pokuty. Není možné ani začít podnikat, existuje příliš mnoho překážek. [...] Existuje spousta lidí, kteří nemají bydlení, kteří utrácí všechny své příjmy za pronájem bytu a nucené půjčky.“*

Respondent Amiran rozděluje období migrace z Kazachstánu na tři etapy: koloniální, sovětské a nezávislé. Podle jeho slov, v koloniálním období šla migrace z Ruska do Kazachstánu, v postsovětském období – opačným směrem.

Za další stinné stránky života v Kazachstánu byly označeny nízké mzdy, nedostatek perspektivy, korupce, úroveň vzdělání, materiální aspekty života. *„Je prakticky nemožné se posunout na vyšší pozice v zaměstnání, bez ohledu na etnický původ, kde jsou upřednostňováni etničtí Kazaši. Dobré místo nelze sehnat bez známých, kteří vás doporučí a kteří se za vás zaručí. [...] Dalším současným problémem, s nímž se lze setkat v Kazachstánu, je problém s generační obměnou na pracovních místech, kde často starší lidé nepředávají místo kvalifikovanějším mladším specialistům.“*, dodává respondentka Aigerim.

Vztah dotázaných k původní zemi je nejen dvojznačný, ale také příznačným způsobem odlišný od vztahu k nové zemi pobytu, tj. České republice. Vyprávění o Kazachstánu bylo doprovázeno silnými emocemi, zatímco vyprávění o Česku byla spojena s něčím praktickým a racionálním. Takovéto rozlišení se vyskytovalo ve vyprávěních všech dotazovaných respondentů.

Několik respondentů má ke Kazachstánu vazby přes ekonomickou stránku, budují zde pracovní zázemí pro případ, kdyby se museli vrátit zpátky domů. V případě zrušení a ukončení pobytu na území České republiky, by totiž podali proti rozhodnutí odvolání, v nezbytné záležitosti by se vrátili zpět do Kazachstánu. O přestěhování do jiné země zatím neuvažují.

Sattar Kaziev chápe rodinu jako předmět historického vývoje národa a národní kultury. Tvrdí, že kulturní a hodnotová identifikace charakteristická pro celou populaci Kazachstánu je po mnoho staletí spojována s rodinou, což je vyjádřeno v národní jednotě hodnot rodinné výchovy odvozené od základních sociokulturních hodnot. Ke změnám nejen v hodnotových prioritách rodiny obyvatel Kazachstánu, ale také v samotné rodině

jako sociální instituci dochází pod vlivem transformace sociokulturní situace na přelomu 19. – 20. a 20. – 21. století.<sup>77</sup>

Respondenti spojují tradiční kazašskou rodinu s fenoménem, kdy se hlavou široké rodiny stává nejstarší mužský zástupce, kterému přísluší velká rozhodovací moc. Tato moc se týká nejen výběru vzdělání a pracovní kariéry, ale týká se i výběru partnera. Systém tradiční kazašské rodiny je založen na principu sociální jistoty na oplátku za pomáhání a starání se o mladší členy rodiny. V dospělosti je povinnosti nejstaršího ekonomicky aktivního člena rodiny finančně a sociálně zabezpečit své rodiče, prarodiče a další.

Za něco posvátného, považuje svoji rodinu respondentka Asia. Vypráví o ní s láskou: *„Rodina je pro mě smysl života, je to můj dům, kde mě milují a vždy se na mě těší. Jsou to lidé, kteří ve mě upřímně věří a důvěřují mi. Myslím si, že podle toho, jaké jsou v rodině vztahy, tak to symbolizuje určitý status člověka. Miluji, vážím si a udržuji čest své rodiny.“* Respondentka zaujímá postoj, že každý člověk se i přesto potřebuje osamostatnit od rodičů. K tomuto uvádí: *„V tomto vzájemně závislém světě se musíme stát soběstačnými a nezávislými lidmi, protože tím se projeví naši individualita a náš osobní růst jako člověka. Teprve poté, co jsem se přestěhovala do České republiky, jsem si uvědomila, že jsem dospěla. A zároveň – co je to pravá láska k rodičům. Porozumění prošlo mořem bolesti a slz – a teď si myslím, že to stálo za to.“* Respondentka vždy vřele vzpomíná na místo, kde se narodila a vyrůstala. Ostatní respondenti svoji rodinu také popisují jako velmi přátelskou, rádi na ní vzpomínají. Respondent Nikolaj vzpomíná na svoji rodinu pravidelně: *„Tak moc toužím po tom, aby moje rodiče byli se mnou, vždyť navíc brzy budou potřebovat pomoc, protože nemládnu. [...] Pouze kvůli ekologii, korupci, nedostatku kvalifikované lékařské péče a pracovních míst, jsem odjel. Jinak by vše vyhovovalo, rodina a přátelé... No...Bohužel.“*

Absolutně všichni dotázaní prezentují přestěhování do České republiky jako primárně kladnou a pozitivní událost. V určitých případech respondentů se projevuje nostalgie po své rodné zemi, hovoří o ní s obrovskou láskou, zejména v souvislosti se svojí rodinou. Všichni dotázaní mají své rodiče v cizině. Pravidelně, zhruba jednou ročně, navštěvuje své blízké osm respondentů, a to na dobu pár týdnů. Další čtyři respondenti navštěvují své rodiče jednou za dva roky, zejména kvůli pracovním povinnostem. Zbývající respondenti

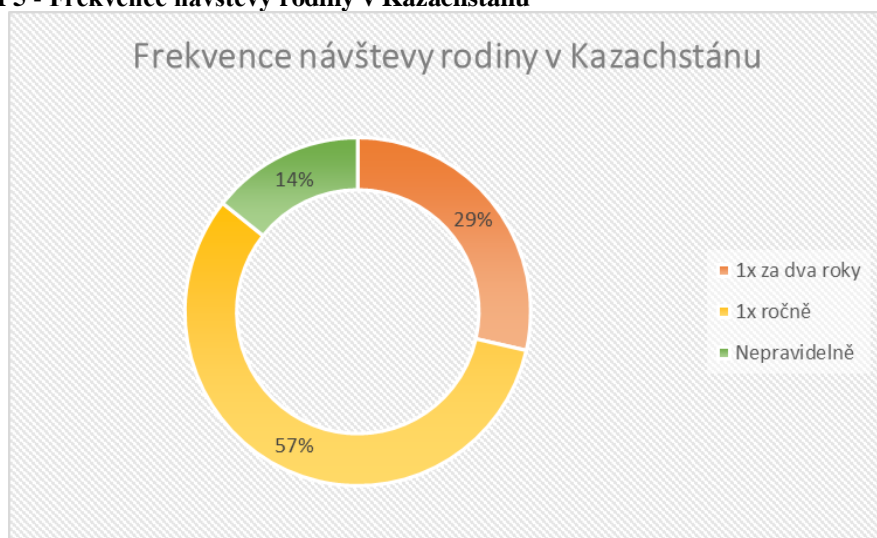
---

<sup>77</sup> KAZIEV, S, Š. *Islam, Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale XX veka: tom 12.* Petropavlovsk: Vestnik Severo-Vostočnogo federal'nogo universiteta im. M.K. Ammosova, 2015, s. 54.

nenavštěvují Kazachstán s určitou pravidelností, zejména z pracovních a finančních důvodů. I přes velkou vzdálenost, síla kontaktu s rodinou u respondentů neklesá.

Pro doplnění tématu této kapitoly je níže uveden graf č. 5, který zachycuje přehled získaných informací o tom, s jakou frekvencí navštěvují respondenti své blízké v Kazachstánu.

**Graf 5 - Frekvence návštěvy rodiny v Kazachstánu**



Zdroj: vlastní zpracování

## 5.5 Reflexe vztahů s Čechy v českém prostředí, otázka mentality

Další kapitola diplomové práce se zabývá vztahem mezi respondenty a českým obyvatelstvem, popisuje kulturní odlišnosti a jejich přijetí.

Po roce 1989 nastala v České republice změna společenských poměrů, která měla za následek neznámý fenomén: do etnicky relativně homogenního prostředí začali pronikat cizinci. Jakým způsobem se česká společnost dokáže s touto záležitostí vyrovnávat, poukazuje to, nakolik je otevřená a upřímná vůči akceptaci odlišných prvků, do jaké míry je schopná respektovat, případně integrovat odlišné vlivy.<sup>78</sup>

V dnešní době se někteří z dotazovaných respondentů velmi často setkávají s tím, že jim připisována vina za invazi v roce 1968. „Po takové dlouhé době někteří Češi nepřenesli přes srdce křivdu, která se jim stala za komunistů, pořád to v sobě žijí a obyčejným lidem za to kladou vinu. Ti přece za to nemůžou.“, vypráví k tomu respondent Nikolaj. Podle respondenta, k pocitu netolerance dochází po zaznění jeho tónu ruskojazyčného přízvuku. Sedm ostatních dotazovaných respondentů se shodují s názorem

<sup>78</sup> BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis: Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2. s. 347.

Nikolaje, i přesto že někteří respondenti mají vyloženě kazašské rysy. Potíže s vyjadřováním vedly k dočasné absenci českých přátel. Respondenti, kteří žijí v České republice více než 10 let, považují tuto výtku za pochopitelnou a připisují ji větší měrou nedostatku vzájemné komunikace než za projev české netolerance. Podle respondenta Amirana je důležité zmínit i následující: „[...] *Na druhou stranu, se dá pochopit pocit újmy z minulosti. Vyrovnávání se s minulostí se týká i velkého počtu našich lidí, kteří s tím mají problémy. [...] České předsudky o ruskojazyčných cizincích mohou být navíc způsobeny a podpořeny horkokrevnou mentalitou našich lidí, kteří se snadno urazí a vše berou velmi osobně.*”

Po přestěhování do České republiky, došlo ke změně denního rytmu respondentů, často i životní tempo a způsob života, možnosti a příležitosti, sociální kontakty a zázemí. Všichni respondenti měli hned na začátku problémy s navázáním kontaktů s majoritní skupinou. Jazykové dovednosti po příjezdu do ČR byly u všech respondentů na stejné úrovni.

Postupem času se pokrok v ovládnutí českého jazyka, proměnil ve zvládnutí sociálních vztahů. S osvojením jazyka zanikla tzv. stigmatizace cizince. Respondenti si s dobrou znalostí jazyka měli možnost najít české kamarády a známé, lépe se domluvit na úřadech, s kolegy v práci a spolužáky ve škole. Znalost jazyka majoritní skupiny byla velice podstatná pro integraci respondentů do české společnosti. O navazování sociálních kontaktů s Čechy vypráví respondentka Anastasia: „*Po přestěhování do zahraničí, moji staří přátelé odešli snadno, noví se ještě dlouho neobjevili. Zdálo se mi v jeden okamžik, že se moje schopnost spřátelit s někým úplně atrofovala. [...] České kamarády nemám, jen spíš známé. Zaprvé je důležité znát jejich jazyk na takové úrovni, aby v něm bylo možné diskutovat o maximálně hlubokých vjemech, dojmech, vzpomínkách a obavách. A za druhé, rychle jsem si všimla, že se o mě a moje snahy nijak zvlášť nezajímají.*” Ukázalo se, že ostatní respondenti též nemají mnoho přátel mezi českým obyvatelstvem, tudíž nemají četné kontakty s majoritou. Všichni respondenti zařadili do velmi blízkého okruhu svých přátel převážně jen další lidi z Kazachstánu a jiných postsovětských republik, s nimiž pociťují kulturní blízkost a spojitost.

O svých přátelích vypráví respondentka Aigerim: „*V České republice lze potkat spoustu lidí z Kazachstánu, což je fajn. [...] Já tu mám několik přátel z Kazachstánu a Uzbekistánu, často spolu slavíme naše svátky. Na Praze se mi líbí, že jsou tu*



*středoasijské restaurace, což znamená manty<sup>79</sup>, pilaf<sup>80</sup> a mnoho dalšího. Ten bezstarostný čas a chutné jídlo mé babičky mi bude navždy připomínat Kazachstán."*

Na obrázku č. 9 a č. 10 jsou zobrazeny pokrmy ze středoasijské restaurace v Praze, kterou poměrně často navštěvuje respondentka Aigerim se svými kamarády.

**Obrázek 9 - Manty**



Zdroj: vlastní foto respondentky Aigerim

**Obrázek 10 - Pilaf**



Zdroj: vlastní foto respondentky Aigerim

Na otázku „Cítil(a) jste někdy, že se k vám někdo choval jinak, protože nejste české národnosti?“ respondentka Tamila odpovídá: „*Nikdy jsem při pobytu v České republice nezažila žádnou diskriminaci ze strany českého obyvatelstva. Nevím proč. Možná mi přálo*

<sup>79</sup> Tradiční pokrm z východní a střední Asie. Skládá se z mletého masa zabaleného v tenkém těstě.

<sup>80</sup> Orientální pokrm z vařeného rýže s masem a kořením.

*šťěstí, anebo jsem se dobře chovala. [...] Myslím si, že když člověk s sebou přiveze neslušné manýry a „otevře dveře nohou“, tak je jasný, že se k němu budou chovat odpovídajícím způsobem.” Respondentka v průběhu života v ČR vícekrát zaznamenala upřímný zájem o kulturu Kazachstánu ze strany Čechů. Týkalo se to většinou těch, kteří o Asii nic neví, zvláště o Kazachstánu. K tomuto s úsměvem dodává: „Vždycky, když jsem někomu z Čechů vyprávěla, odkud pocházím, a oni slyšeli koncovku „stán“, tak si hned představovali, že jsem z Pákistánu, Afghánistánu, ptali se na bezpečnost ve státu apod. Nebo ti, kteří věděli nějaké základní informace o Kazachstánu, tak si představovali, že žijí v jurtě<sup>81</sup> a jezdím na koních. Je to jako ruská asociace s vodkou, medvědem a balalajkou. Když jim řeknu, že naše země zaujímá rozlohou deváté místo na světě, dívají se na mě s vykulenýma očima.”*

Většina dotazovaných respondentů si myslí, že jsou oproti Čechům víc otevření, pohostinní a pracovití. Na Češích jim vadí zejména odtažitost, uzavřenost a předsudky o cizincích. Podle respondentů jsou Češi vůči cizincům obezřetní, pocítovali od nich taky chvílemi pocit nedůvěry či dokonce strachu. „Setkal jsem se s tím, že hodně Čechů má obavy z cizinců, což bylo pro mě těžko pochopitelné, když se Česká republika nachází v Evropě.”, říká respondent Kairat.

Několik respondentů, kteří se přihlásili ke kazašské národnosti, spatřují kulturní jinakost v rozdílném modelu rodinných vztahů a ve vztahů mezi partnery. „Kazašská rodina je mnohem pevnější a soudržnější. Vždy se postaví jeden za druhého, udržuje se silné pouto mezi generacemi, mladí pomáhají prarodičům. Respekt ke starším je základním zákonem Kazachů, jakýmsi morálním kodexem národa. „Қармпаp үйі – қазына үйі”<sup>82</sup>, říkali mi od mala moji rodiče.”, dodává respondent Azamat. Respondent měl možnost poznat fungování českých rodin díky svým českým kamarádům. Většina dotazovaných na rozdílný model rodinných vztahů zdůrazňovala, že lidé jsou různí, jak v Kazachstánu, tak v České republice.

K modelu rodinných vztahů se dále vyjadřuje respondent Amiran: „Na někoho může působit, že česká rodina není tak pevná a vazby v ní nejsou tak silné. Důvodem, proč to tak může být, je moderní doba a snažení se přiblížit Západu. Ovšem je to věc, která se nedá globalizovat, protože znám spoustu českých rodin, které například slaví rodinné svátky všichni dohromady a starší generace jsou pro ně důležité.” Respondentka Aisulu sdílí

<sup>81</sup> Přenosné obydlí ve tvaru kužele u kočovných národů Asie.

<sup>82</sup> V překladu z kazašského jazyka „Domov se staršími lidmi je domovem pokladů”.

stejný názor a doplňuje: „Nejvyššími hodnotami Čechů je jejich rodina, děti a jejich budoucnost. Bez obav můžu říci, že šťastný rodinný život je pro Čechy podstatnější než kariéra a vysoké příjmy. [...] Nelze samozřejmě očekávat, že se to vztahuje ke všemu českému obyvatelstvu, ale s jistotou to můžu aplikovat na rodinu svého manžela.“ Respondentka dále pokračuje ve vyprávění o svém manželském svazku: „[...] Ve smíšeném manželství je pořád co poznávat, zkoumat, objevovat. V takovém manželství podle mě žádný člověk nezakrní. Je spousta věcí, které mě pořád překvapují. To je takové nekončící životní dobrodružství. Sňatek nám s manželem přináší tolik drobných dennodenních radostí a zároveň úskalí. [...] Mít rodičovské zázemí na dvou kontinentech je pro mě hezká příležitost a také děti, které budou od mala mluvit přirozeně několika jazyky.“

Leoš Šatava k tématu dvojjazyčného vzdělání uvádí mnoho možných výhod, díky nimž by dítě mohlo mít prospěch. Níže je uvedeno několik takových příkladů:

- a) dvojnásobné potěšení ze psaní a četby, které poskytuje možnost lépe porozumět různým tradicím a modelům chování,
- b) přístup ke dvěma kulturám, jež mohou být příliš odlišnými zkušenostními světy,
- c) tolerance vůči rozdílům v kulturách, náboženstvích a zvyklostech,
- d) zvýšení sebevědomí a sebeúcty,
- e) ekonomická výhoda, spočívající ve větším výběru na trhu práce a lepším uplatnění.<sup>83</sup>

Respondent Alibek se pokouší uchopit téma blízkých vztahů v českém prostředí: „Myslím si, že Češi nemají potřebu najít blízkou duši a držet se jí. [...] Byl jsem svědkem scén pro mě těžko pochopitelných okamžiků, když si například dva kamarádi povídali na chodbě, pak vstoupili do přednáškového sálu a posadili se na dva různé konce třídy. Zažil jsem situaci, kdy dva kluci jeli v autobuse a ignorovali přítomnost toho druhého, a pak, když jsem vyšel ven, pozdravili se jako starí dobří přátelé.“ Pozitivně hodnotí usilování o svobodu a nezávislost Čechů: „Současná česká generace oceňuje a váží si toho, co udělala ta předchozí. Otevřeně mohu říct, že zde existuje svoboda a demokracie. [...] To, co čtu v novinách a vidím v televizi, potvrzuje, že Češi aktivně bojují za svobodu projevu. Česká výchova je strukturována tak, aby se člověk osamostatnil. Česká mládež doslova

---

<sup>83</sup> ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0. s. 143-146.

tzv. „hoří“ svobodou. [...] Kromě toho velmi rádi sportují a vedou aktivní životní styl. Na Čechů se mi také líbí, že si vše plánují hodně dopředu." S posledním zmíněným bodem respondenta souhlasili téměř všichni ostatní respondenti. Dopředné plánování vztahovali hlavně k rodině a k narození dítěte. Zmiňovali ten fakt, že v Kazachstánu lidé vstupují do manželství, aniž by to předtím dlouhodobě plánovali a promýšleli.

Téma partnerských vztahů komentovala respondentka Aigerim takto: „Nejvíc mi v České republice imponuje to, že ženy mají rovnoprávné postavení s muži. To se dá pozorovat i na partnerských a rodinných vztazích. U nás v Kazachstánu to tak není. V rodině a partnerském vztahu vládne pevnou rukou muž, dále o tom ani nelze diskutovat. Pozitivní stránkou je, že se stará o vydělávání peněz, zabezpečení manželky/partnerky a svých dětí. Negativní je však to, že v kazašské rodině má muž právo vědět o své ženě vše, kde se pohybuje, s kým se baví apod. Některé kazašské ženy tím můžou ztrácet pocit svobody, a naopak si cítit uvězněné." Co se týče manželství, tak všechny respondentky kazašské národnosti pocítují silný tlak od rodiny, aby se vrátily zpátky do Kazachstánu a provdaly se za etnického Kazacha. U ostatních respondentů vliv rodiny na budoucnost v České republice byl pozitivní a zohledňoval jejich přání.

Všichni dotazovaní respondenti tvrdí, že po příjezdu do České republiky se na ulicích cítili bezpečněji než v Kazachstánu. Dále kladně hodnotili čistotu ve městech, vztah k ekologické situaci. Téměř všichni dotazovaní respondenti se právě od Čechů naučili třídit odpad a postupem času se z toho stal automatický zvyk. Za další možné klady považovali skromnost Čechů, minimalismus v každodenním životě a téměř manickou ekonomii a šetrnost vody a elektřiny. Každopádně většina respondentů se shodla na tom, že není ve skutečnosti běžný život v České republice natolik odlišný, aby bylo zapotřebí se nějak více přizpůsobovat. Nejdůležitějším krokem k postupné integraci bylo naučit se český jazyk. Závěrem se respondenti shodli na tom, že Česká republika je poměrně pohodlnou zemí pro studium, práci a celkově pro klidný život. Respondenti si převážně váží možnosti studovat na státních školách bezplatně, oceňují taky širokou nabídku kvalitních míst na trhu práce a stejně tak si váží vyšší úrovně kvality života.

## **5.6 Vize vlastní budoucnosti, vize sebe samého**

Poslední kapitola se zabývá plány respondentů v blízké budoucnosti, kde se vidí, zda v České republice chtějí zůstat, anebo touží po návratu domů. V neposlední řadě se kapitola zabývá tím, kam by se přiřadili a kým se cítí být.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.4., obecně vyprávění respondentů o Kazachstánu byla spojena se silnými emocemi, zatímco Českou republiku prezentovali jako vhodné místo pro praktický život, ve které lze získat kvalitní vzdělání, profesní kvalifikaci, mít materiálně plnohodnotný život. Všichni respondenti na svoje dětství v Kazachstánu vzpomínají, jako na šťastné a bezstarostné období, ale považují to za ukončenou etapu vlastního života a svoji nejbližší budoucnost vidí v České republice. Takto formuluje svoji představu o budoucnosti respondentka Anastasia: *„Neplánuji a ani nepřemýšlím o tom, že bych se někde přestěhovala a hledala příjemnější místo, tzv. možnou pohodlnější volbu. [...] O návratu do Kazachstánu, abych byla upřímná, absolutně nepřemýšlím. Spíše proto, že koneckonců důvody, proč jsem opustila Kazachstán, jsou stále v paměti. Zaprvé je to z ekonomických důvodů. Zadruhé, nebyla jsem spokojena s nízkou životní úrovní obyvatelstva a ekologickým „blahem“ státu.“*

O setrvání v České republice odpovídá jednoznačně a bez přemýšlení respondent Diaz: *„Samozřejmě bych rád zůstal tady. Pro mě Praha, vyloženě Praha (v jiném městě České republiky bych nechtěl žít), je tzv. pohádkou s perníkovými chaloupkami, dlážděnými ulicemi, gotickými katedrálami, s mírným oparem svobody a zábavy. [...] Například autor Max Frai ve svém knižním díle „Chronicles of Echo“ krásně popisuje Prahu, jako by se inspiroval místními výhledy. [...] Pokud ale vynechám básnický přívlastek, zůstal bych tu kvůli lepší práci, nízkým nákladům na vzdělání, bydlení a život obecně. Jak vím, mnozí považují Českou republiku za výchozí bod pro emigraci do EU.“*

Čím je pro respondenta Kairata jeho domov, odpovídá následujícím způsobem: *„Domov spojuji s vlastním zájmem. Když mě tu jednoho dne přestane bavit a najednou začne zajímat jiné místo, proč nezkusit jít jinam?“* Ovšem v budoucnu si svůj domov představuje tam, kde bude jeho rodina, přátelé, kam se vždy může bez obav vrátit, kde mu pomůžou a kde se bude cítit v bezpečí. Respondentka Asia sdílí stejný názor a doplňuje: *„Myslím si, že v České republice určitě nezůstanu po zbytek života. Koneckonců, nejdůležitější věcí je nezapomenout na své kořeny, kde to všechno začalo, na skutečný domov. Bez minulosti není budoucnost. Je také důležité mít blízké, kteří ve mě vždy věří, i když já sama o sobě občas pochybuji! Jsem neskutečně vděčná svým rodičům, příbuzným, přátelům za veškerou pomoc a podporu. To je pro mě důležité a podstatné.“*

O klíčovém okamžiku, který změnil pohled na sebe samotnou v kulturně a etnický odlišném prostředí, mluví respondentka Daria: *„Loni jsem si uvědomila, což znamená po deseti letech mého života v ČR, že sem skutečně patřím, že mám přátele, kolegy a sousedy,*

*kterí se mnou chtějí a rádi komunikují. Obecně jsem velmi zdrženlivý člověk, a je pro mě dost složité navazovat kontakty, pouštět nové lidi do mého života. Dlouho jsem odmítala pozvání kolegů na snídaně a společné výlety. A když jsem se toho začala účastnit, uvědomila jsem si, že mě respektují a mají mě rádi a já mám ráda je, tyto lidi a život tady.“* Respondentka lituje toho, že když se přestěhovala do jiné země, uzavřela se na dlouhou dobu ve své rodině, ve svém světě. Jak uvedla respondentka, její rodina a rodina jejího manžela zůstala v Kazachstánu a po dnešní den jsou s Kazachstánem v kontaktu. *“V Pavlodaru máme s manželem mnoho našich přátel, vzpomínáme si na základní školu, kde jsme spolu studovali, ulice, kterými jsme procházeli. Miluji své bývalé krajany, protože jsou pohostinní, vřelí, blízcí lidé. Vždy, když tam přijedeme, mám takový pocit štěstí, to se prostě nedá popsat! Vzpomínky na domov jsou důležitou součástí mého života, která se mnou zůstane navždy.“* Na konci rozhovoru respondentka dodala, že za hlavní cíl přestěhování vždy považovala hledání lepšího života. Respondentka se cítí jako paní svého vlastního osudu a věří, že nyní je tam, kde by měla být.

Čtyři respondenti získali v České republice statut trvalého pobytu. Další tři respondenti se museli vzdát státního občanství Kazachstánu<sup>84</sup>, aby požádali o české a následně ho získali. Tito respondenti tvrdí, že s občanstvím členského státu Evropské unie se jim otevírá více možností pro seberealizaci a tím nové perspektivy. Vnitřní boj identit se u těchto respondentů nijak neprojevil, neměli pocit, že by vzdáním se kazašského občanství nějakým způsobem zradili rodnou zemi. Ovšem většina dotázaných by si nepřála vzdát se svého dosavadního občanství, považuje to za jeden ze způsobů udržování a prokázání své etnické identity. Navíc jejich rodiče, přátelé a příbuzní zůstali doma v Kazachstánu. Respondenti, kteří by se stali českými občany, by k tomu již potřebovali víza. Ti, kteří si nepřáli získat občanství, si nebyli zcela jisti, zda se dříve či později domů do Kazachstánu nevrátí. Avšak jedinou příčinou pro návrat by u těchto respondentů byly silné citové vztahy a vazby, rodičovské, přátelské, milostné.

K nabytí státního občanství České republiky se vyjadřuje respondent Alibek: *„Občanství České republiky by měli získávat ti cizinci, kteří mají dobrý vztah k zemi, žijí zde dlouhodobě a díky nabytí občanství se jejich kontakty se zemí, státem a společností ještě posílí. To je logické. Já jsem se s tím počítal.“*

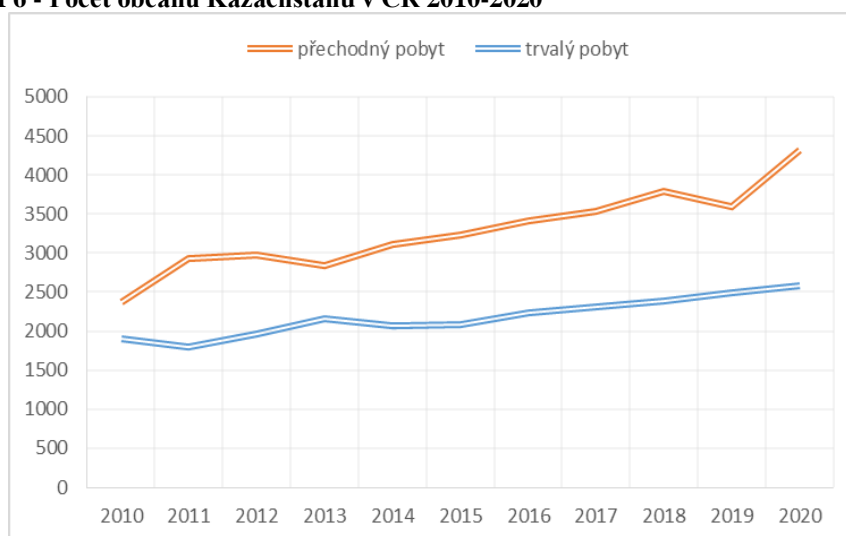
---

<sup>84</sup> V souladu s oddílem č. 10 odst. č. 3 Ústavy Republiky Kazachstán a článkem č. 3 zákona Republiky Kazachstán „O státním občanství Republiky Kazachstán“ není občan republiky uznán za občana jiného státu.

Počet cizinců s trvalým a přechodným pobytem v České republice neustále roste. Podle posledních dostupných statistických údajů (k 31.08.2020), zveřejněných Ministerstvem vnitra ČR, celkový počet občanů Kazachstánu, kteří získali statut trvalého pobytu v ČR, činí 2585. S přechodným pobytem pobývá v Česku 4314 cizinců z Kazachstánu.<sup>85</sup>

Na níže uvedeném grafu č. 6 je vyznačen počet občanů Kazachstánu s trvalým a přechodným pobytem v ČR za posledních 10 let, vždy ke konci každého roku.

**Graf 6 - Počet občanů Kazachstánu v ČR 2010-2020**



Zdroj: zpracováno autorem dle databáze Ministerstva vnitra České republiky

Z grafu je patrné, že se poměrný rostoucí charakter u trvalého a přechodného pobytu ukazuje od roku 2013. Počet osob s přechodným pobytem významně vzrostl za poslední sledované období.

Jednotliví respondenti přínos přestěhování do České republiky postupem času viděli i z jiného hlediska, než jen z praktického či racionálního. Téměř všem to přineslo rozkvět a obohacení identity, zvýšení sebevědomí. Poukazovali na zlepšení a zdokonalení sebe samého, na svůj osobní růst, rozvíjení se ve všech schopnostech.

Deset respondentů se plně identifikovalo s jednou etnickou skupinou. Svoji etnickou identitu vysvětlovalo pomocí výrazů charakteristických pro primordiální pohled na etnickou identitu (původ, kořeny, danost, vrozenost, rodina, spojení, kultura). Zařazení dalších respondentů, které jsou více etnicky namixovaní, nebylo jednoznačné. „*Klíčovým okamžikem pro mě bylo, když jsem v roce 2017 v létě přiletěla domů a najednou jsem se*

<sup>85</sup> Ministerstvo vnitra české republiky. *Statistiky: Cizinci s povoleným pobytem* [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

*cítila jako úplně cizí člověk. Dokonce jsem o této chvíli mluvila se svou matkou. Uvědomila jsem si, že domácí atmosféra je pro mě úplně cizí. Nemohu říci, že se v Praze cítím svá, ale tady je pro mě příjemnější atmosféra, zde se cítím mnohem lépe oproti domovu.*", vypráví respondentka Tamila. Co se týče otázky její etnické identity, dodává následující: *„V mém případě je to docela komplikovaná věc. Pokud je osoba stejné národnosti, pak nejsou žádné otázky. Kultura mých rodičů byla vždy jiná, strana mého otce je více orientální, strana matky je více evropská. Ale přesto mají úžasný vztah. Nevím, kam bych se sama zařadila v tomhle mixu. [...] Zdá se mi, že všechna naše vnímání, pohledy na život prochází prizmatem výchovy. Každý má svůj vlastní obraz světa. Já mám duální pohled."*

Dále se k problematice etnické identity vyjadřuje respondent Amiran: *„V mé rodině je mnoho smíšené krve: jsou tu Gruzíni po linii otce, Ukrajinci, Mordvinci a Inguši po linii maminky. Naše rodina má obrovský rodokmen. Mimochodem, existuje takové přísloví „Táta je Turek, máma je Řekyně a já jsem Rus“, tzn. bez konkrétní národnosti. Tak to je vlastně o mně."* O původu svého příjmení dále vypráví: *„Moji prarodiče po otcové linii jsou původem z Gruzie, Kachetie. [...] Zpočátku bylo příjmení mého praděda Džanašvili. Pak přišli Rusové, změnili příjmení na Džanaev a poslali prarodiče do Kazachstánu. V té době úmyslně měnili příjmení, téměř všem přidávali koncovku „ov, „ova". [...] Stále máme toto příjmení."*

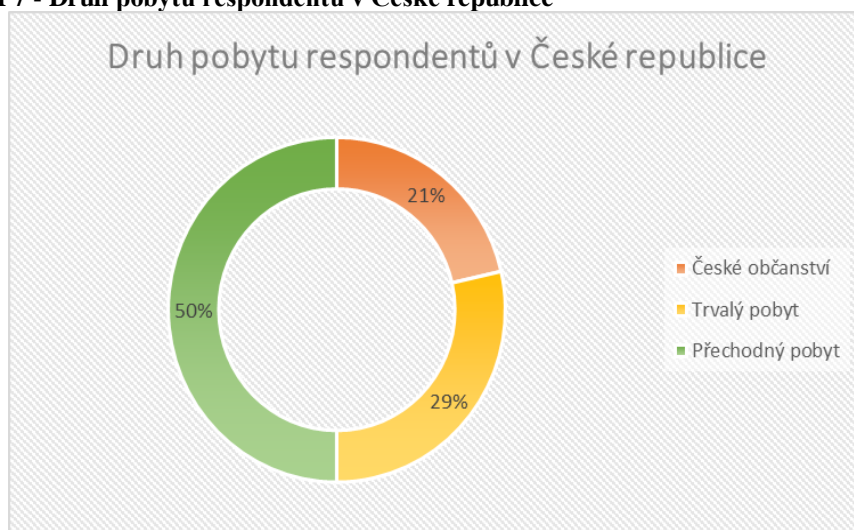
S vybranými respondenty byla také projednávána téma výběru budoucího partnera do života a způsobu výchovy svých dětí. Devět dotázaných preferují spoutat svůj život s ruskojazyčným partnerem. Nemusí být vyloženě původem z Kazachstánu, ale v rámci postsovětských států. K závažným důvodům přiřadili společný jazyk, shodnou mentalitu, podobnou kulturu, stejné hodnoty. Tito respondenti v tom spatřovali především pragmatičnost. Svoje děti by samozřejmě chtěli nechat vychovávat v několikajazyčném prostředí. Domov je místem, kde lidé stráví spoustu času se svoji vlastní rodinou. Zde se vytvářejí pravidla pro užití jazyka. Respondenti zvolili dvojjazyčnost v tomto prostředí, které tvoří spojení mezi generacemi, například s prarodiči a dalšími členy rodiny. Umožňuje tak vytvořit pocit sounáležitosti a blízkosti s širší rodinou, vyvíjí se těsná a důvěrná vazba s každým z rodičů. Ovšem se shodli na tom, že rodinné tradice a zvyky předají svým dětem, ale také připouštějí, že časem přizpůsobí své vlastní rodině i tradice české. Dalším třem respondentům až tak na výběru partnera nezáleželo, ponechají to svému osudu. Přesto se však v jejich výpovědích objevuje rozpor, kdy si často kladou otázku ohledně rozdílu kulturních a životních hodnot.



Je také důležité zmínit, že u významné většiny respondentů výše uvedené fenomény měly shodný charakter v otázce plánované budoucnosti a volbě životního partnera. Podobnost odpovědí ohledně setrvání v České republice se týkala především blízké budoucnosti (2 až 3 roky). Zatímco otázky na vzdálenější budoucnost vyvolávaly u respondentů rozdílné názory. Vazba na Českou republiku je podle výpovědí vybraných respondentů dána větší měrou utilitárně. Všichni stále mají silné citové vztahy a vazby v domovině, buď to rodičovské, přátelské, nebo milostné, kvůli kterým by se osm respondentů možná ve vzdálenější budoucnosti vrátili zpátky do Kazachstánu. Zatímco pro ostatní respondenty převažuje v tomto smyslu praktická stránka budoucího života nad citovou vazbou.

Pro doplnění tématu této kapitoly je níže uveden graf č. 7, který zachycuje přehled získaných informací o současném druhu pobytu respondentů v České republice.

**Graf 7 - Druh pobytu respondentů v České republice**



Zdroj: vlastní zpracování

## 6 Výsledky a diskuse

Mezi šesti různými rámcovými tématy, stanovenými na základě vybrané problematiky a výzkumných otázek, se vytvořily vzájemné vztahy a souvislosti, určující etnickou identitu dotazovaných respondentů. Záměrem bylo určit hlavní faktory podílející se na uchování etnické identity vybraných respondentů z Kazachstánu v České republice.

Změna podmínek interakce s vnějším světem vyžaduje přehodnocení minulosti i současnosti a rozvoj strategie přizpůsobení se změněným podmínkám. Dochází tím ke komparaci původních zkušeností s novou realitou. Takové přehodnocení je obzvláště relevantní v období významných sociálních transformací, které dávají podnět k procesu etnické mobilizace, během níž probíhá hledání společných cílů, je promyšlen okolní svět a je v něm určováno místo etnické skupiny, tj. objevují se nové významy, které skupina aktualizuje.

Rozbor a analýza hlavně teoretických přístupů T. H. Eriksena a dalších odborníků, zmíněných v teoretickém rámci diplomové práce, prokázali souhrnný způsob chápání zkoumaného problému, který se nejčastěji opírá o taková kritéria, jimiž jsou jazyk, náboženství, společné zvyky a obyčeje, představy o společném původu a kultuře.

Na základě provedeného výzkumu, výše vymezená kritéria se dají potvrdit. Toto lze aplikovat na etnickou identitu občanů Kazachstánu, kteří si ji v hostitelské české společnosti si uchovávají pomocí následujících sebe-zařazujících postojů:

- a) na základě vztahu k zemi původu a její kultuře,
- b) na základě náboženského smýšlení,
- c) na základě jazykové jednoty,
- d) na základě budování osobních kontaktů, jimiž se zapojují do své skupiny a společnosti.

Teze T. H. Eriksena se potvrdila ve výsledcích provedeného výzkumu, že se lidé identifikují na základě svého etnického původu, a svou etnickou identitu udržují i přes změnu prostředí, v němž žijí. Ukázalo se, že obdobným způsobem na sebeidentifikaci nahlíží výrazná většina respondentů. Deset respondentů svoji etnickou identitu vysvětlovalo pomocí výrazů charakteristických pro primordiální pohled na etnickou identitu (původ, kořeny, danost, vrozenost, rodina, spojení, kultura). To znamená, že svou identitu vnímají jako etnicky a kulturně podmíněnou samozřejmost. Všichni respondenti slaví určité svátky typické pro Kazachstán jak doma, tak i v České republice, v okruhu svých blízkých přátel, což znamená, že mají silné vazby na symboly a stereotypy spjaté

s kulturou a znakovostí Kazachstánu. Tento jev je jedním z hlavních faktorů, při kterém dochází k ztotožňování se s vlastní skupinou a k utužování sounáležitosti. Dalším důležitým faktorem pro respondenty je zachovávání tradiční přípravy jídel, což může být jedním z dalších faktorů, který napomáhá k uvědomění a udržování etnické identity. U jedné kazašské respondentky, která vstoupila do smíšeného manželství, tj. má za partnera Čecha, je vidět například osvojení českých zvyků a obyčejů, též jejich promíchání s kazašskými prvky. To znamená, že slaví současně jak kazašské, tak i české svátky. Navíc se u těchto oslav dělá souběžně české a kazašské tradiční jídlo.

V návaznosti na výše zmíněné faktory lze dále posoudit vztah ke Kazachstánu na základě dvou ukazatelů: na stanovisku ke kazašskému občanství a na postoji k návratu do Kazachstánu či setrvání v zahraničí. Mezi respondenty byli vysokoškoláci s dlouhodobým pobytem, pracující respondenti a ti, kteří mají získaný statut trvalého pobytu, a nakonec respondenti mající české občanství. Výrazná většina respondentů by si nepřála vzdát se svého dosavadního občanství, považuje to za jeden ze způsobů udržování a prokázání své etnické identity. Nechtěli by se zříct toho, z čeho vzešli. Vychází to z pocitu nezměnitelnosti domova. Navíc nejsou si jisti v tom, zda se dříve či později domů do Kazachstánu nevrátí, v souladu s tím by nechtěli mít vízové potíže. Subjektivní příslušnost ke svému národu u třech respondentů přetrvává i po získání českého občanství. Vnitřní boj identit se zde nijak neprojevuje, respondenti nemají pocit, že by vzdáním se kazašského občanství nějakým způsobem zradili rodnou zemi. Tito respondenti v tom vidí jen formální právní obsah v návaznosti na příslušnost k určitému státu, nikoli k národu.

Všichni respondenti v průběhu života s českým obyvatelstvem, zpozorovali značné rozdíly v kulturní mentalitě. Nejčastěji se vyskytovali odpovědi odkazující na odlišnosti hlavně v hodnotovém žebříčku, partnerských vztazích a kulturních stereotypech. Dominují názory, že Češi jsou oproti nim odtažití a uzavření. Dokonce u výrazné většiny převažuje tolerantní postoj k výše zmíněným rozdílnostem, a to obecně k etnickým a kulturně odlišným. Tvrdí, že lidé jsou různí, jak v Kazachstánu, tak v České republice.

Respondenti byli časem schopni přijmout hodnoty a normy české společnosti, zároveň však nikdo z nich nepřetrhl veškeré vazby se zemí svého původu, přátelské a rodinné vazby. V souvislosti s tímto lze říci, že respondenti si svou etnickou identitu uchovávají na základě vědomí svých etnických kořenů. Mají stále velký zájem o kulturní dění a události v Kazachstánu. Co se týče procesu integrace a adaptace, tak u významné většiny

respondentů proběhl zcela zdárně. Shodli se na tom, že není ve skutečnosti běžný život v České republice natolik odlišný, aby bylo zapotřebí se nějak více přizpůsobovat.

Role náboženství byla nahlížena z pozice jednotlivce. V úvahu byl brán osobní vztah respondentů k náboženství a náboženským hodnotám. Třináct respondentů se vyjádřili ke svému náboženskému cítění, a jen pro jednoho respondenta otázka religiozity nemá žádný smysl. Tento postoj se odrazil i v tom, že neslaví žádné církevní svátky, které jinak pronikly do běžného života ostatních respondentů. Z výpovědí věřících respondentů je patrné, že sedm z nich vyznává islám a šest se hlásí k pravoslaví. Z jejich výpovědí dále vyplývá, že si svou víru a náboženské smýšlení přinesli ze své domovské země a udržují si ji i nadále. Podporují svoji víru značně symbolickým způsobem, konkrétně dovezenými ikonami a amulety z domova. U velké části respondentů začalo náboženství hrát významnější roli v životě, paradoxně až po odloučení od rodiny. Příkladem toho jsou dva respondenti, kteří se nechali pokřtít až po příjezdu do ČR. Věřící respondenti ke svým náboženským účelům po příjezdu začali využívat již existující struktury náboženského života v České republice a nevytváří si svoje vlastní náboženské skupiny či organizace. Přesto v průběhu jejich života v ČR osobní religiozita prošla určitými proměnami. Jedná se především o pokles četnosti účasti při bohoslužbách u pravoslavně věřících respondentů, a o vykonávání modliteb v prostorách domova u respondentů vyznávajících islám. Ukázalo se, že důvodem je u obou skupin nepřítomnost jejich rodinných příslušníků, s nimiž byli zvyklí navštěvovat svatostánky v Kazachstánu. Ale zatímco v případě významné většiny respondentů je spojení náboženství a jejich etnické identity zřejmé, u Čechů to vypadá skoro úplně naopak. Vyvolává to nepochopení lhostejné strany českého obyvatelstva ze strany věřících respondentů, ačkoli v zemi tradičně působí církve, jako jsou římskokatolická, evangelická a další. Avšak jim samotným to v jejich víře nebrání. V neposlední řadě je důležité zmínit to, že upnutí se ke své víře jako duševní opoře, pomohlo významné většině respondentů snadněji překonat proces adaptace a integrace do nové hostitelské společnosti. Vnímají víru jako kulturní pokyn, který jim napomáhá vytvářet osobitou kulturní atmosféru a spojuje minulost se současností.

Samotné náboženství pro respondenty však nehrálo klíčovou roli při výběru cílové země. Důležité faktory pro výběr České republiky měli především pragmatický charakter. Všichni respondenti prezentují přestěhování do České republiky jako primárně kladnou a pozitivní událost, ale vnímají to z praktického a racionálního hlediska. Na základě těchto skutečností by se respondenti usadili v ČR nastálo či na delší dobu. Českou republiku

posuzují za vhodné místo pro praktický život, v níž lze získat kvalitní vzdělání, profesní kvalifikaci, mít materiálně plnohodnotný život a nejbližší budoucnost. Všichni vybraní respondenti by se v Kazachstánu nemohli uplatnit tak, jak se uplatnili v České republice.

V českém hostitelském prostředí si respondenti potvrzují svoji etnickou identitu také kulturními symboly. I přes svoji schopnost se přizpůsobit novému prostředí, nejsou ochotni se vzdát svých kulturních zvyklostí. Za nezbytnou součást vlastní existence považují mateřský jazyk. K českému jazyku mají respondenti pozitivní vztah a ovládají jej do určité míry. Přistupují k češtině jako k jazyku země, ve které současně žijí a užívají jej ve své každodenní komunikaci s českou společností. Nadále si však uchovávají svůj rodný jazyk, který má rozhodující význam při komunikaci se členy vlastní komunity. Při zaslechnutí mateřštiny ve veřejných prostorech, u všech respondentů dochází k příjemnému pocitu, který vzbuzuje vzpomínky na domov. Všichni respondenti tak svoji etnickou identitu opírají o budování osobních kontaktů, jimiž se zapojují do své skupiny a společnosti. Akceptují ji jako základ pro tvoření své dnešní a budoucí existence. V blízkém okruhu svých přátel mají převážně jen další lidi z Kazachstánu a jiných postsovětských republik, s nimiž v etnicky a kulturně odlišném prostředí pociťují ještě větší blízkost a spojitost. Scházejí se v kavárnách, účastní se společenských akcí a vyměňují si navzájem informace o životě v Praze, svých zážitcích a také o aktuálních novinkách z Kazachstánu. Z hlediska případné frustrace a stresu, jsou si navzájem oporou. Předpokládá to i poskytnutí jakékoliv pomoci v různých situacích, například při finanční tísní, při vyhledávání lékaře, ubytování a pracovních míst.

Symbolem a duševním prožitkem respondentů v „cizím“ prostředí jsou také tradiční pokrmy. Jejich tradiční jídla doprovází všechny svátky a mimořádné příležitosti, chvílky nostalgie a také přátelská setkání prožívaná v České republice. Pro většinu jsou tradiční jídla i záležitosti běžného stravování. Slouží evokaci domova a vlastní totožnosti, jsou neodmyslitelnou součástí existence v České republice. Pokud jsou pokrmy dovezené přímo z Kazachstánu, tak se to najednou stává důvodem k přátelskému setkání se členy vlastní komunity.

Na závěr je vhodné zmínit to, že v současné době je obecně téma migrace studentů vysokých škol v Kazachstánu velmi diskutováno. Vrcholní představitelé země a politici se snaží tento problém řešit. Nedávno se k této problematice vyjádřil i první prezident republiky Kazachstán Nursultan Nazarbajev, který ve svém projevu nepřímou kritizoval vedení vysokých škol, které podle něj musí zapracovat na vytvoření lepších podmínek pro

studenty, zvýšit motivaci a chuť studovat na kazašských vysokých školách, aby nedocházelo k tomu, že odjíždějí studovat do jiných zemí. N. Nazarbaev dále ve svém projevu zmiňoval, že je také důležité, aby byli vystudovaní občané Kazachstánu v cizích zemích byli motivováni k návratu domů, aby zde došlo k jejich uplatnění, a aby byl využit jejich potenciál.

## 7 Závěr

Diplomová práce se zabývala tématem etnické identity občanů Kazachstánu žijících v České republice a jejím uchováváním na daném území. Pro zpracování tématu byla využita metoda kvalitativního výzkumu, který byl primárním zdrojem pro sběr dat, a následně byl podpírán kvantitativními údaji. Předkládaná práce shrnuje výsledky získané na základě řízených polostrukturovaných rozhovorů s vybranými respondenty z Kazachstánu. Byla provedena konfrontace získaného výzkumného materiálu s materiály v relevantní odborné literatuře, zabývající se problematikou etnické identity. Práce se zaměřila především na osobní reflexi zkušeností respondentů se životem v České republice. Také by měla přispět k rozšíření informací o Kazachstánu, jeho národnostním složení, náboženské situaci a kulturní rozmanitosti.

Hlavním cílem této práce bylo dát odpověď na hlavní výzkumnou otázku:

***Jak svou etnickou identitu uchovávají občané Kazachstánu v České republice?***

Na základě provedeného výzkumu se ukázalo, že mezi klíčové prvky, pomocí nichž dochází k zachování etnické identity vybraných respondentů z Kazachstánu žijících v hostitelské české společnosti, patří zejména jazyk, náboženství a určitý kontakt s kulturou původní vlasti a výchozím etnikem. Ve vyprávěních respondentů se projevil vliv primordiálního chápání etnicity. Znamená to pro ně nepřetrhávání vazeb na Kazachstán, trvale pociťovanou absenci jeho kulturního zázemí a současné uváznutí na těch kulturních jevech a attributech, jimiž si mohou toto zázemí evokovat. Náboženské smýšlení je jednou z věcí, která spojuje vybrané respondenty s jejich etnickou identitou, zároveň představuje opěrný sloup pro život v novém prostředí. Významným symbolem a determinantem jejich etnické identity je jazyk, který plní hlavní funkce při navazování kontaktu a sociálních vazeb se svými krajany, s nimiž vytváří velmi soudržnou komunitu. Základními kulturními projevy, od nichž odvozují svou etnickou identitu, jsou také tradice a strava. Všechna zmíněná objektivní východiska mají zásadní vliv na vymezování se příslušníků sledované etnické skupiny v rámci majoritní společnosti České republiky.

Další výzkumnou otázkou bylo odhalit, jak pociťují občané Kazachstánu sami sebe v etnicky a kulturně odlišném prostředí. Na základě zjištěných výsledků je možné tvrdit, že u vybraných respondentů z Kazachstánu došlo k postupnému přijetí kulturních hodnot a etických norem české společnosti. Přes svou schopnost přizpůsobit se novým životním podmínkám je pro ně samotné uchovávání etnické identity nezpochybnitelnou součástí

jejich osobnosti a jejich existence. Bližší zájem o českou kulturu pomohl v procesu adaptace a integrace do nové hostitelské společnosti. Na základě analýzy odpovědí respondentů je zřejmé, že jejich proces integrace do české většinové společnosti lze považovat za zcela završený. V souvislosti s tím bylo zapotřebí zjistit, k jakým obtížím dochází při přijímání hodnot jiné společnosti. Z provedených rozhovorů lze říci, že obtíže v přizpůsobení se hodnotám hostitelské české společnosti pramení spíše ze složité pozice cizince. Z toho vyplývá, že klíčovou komplikací je nedostatečná jazyková vybavenost při vstupu do nové země. Ovšem českou kulturu a české prostředí přijali příznivě, otevřeně pro to deklarovali pochopení.

Nejméně důležitým úkolem této práce bylo zjistit, zda dochází k posílení etnického vědomí a k zdůrazňování své kulturní odlišnosti či naopak ke ztrátě etnického vědomí, popřípadě ke krizi identity. Jednoznačně lze konstatovat, že dotazovaní respondenti svou etnickou identitu nebudují, právě naopak dochází k udržení vědomí své výchozí etnicity a výchozích etnických symbolů na území České republiky. Ovšem v rámci výzkumu nebyla zaznamenána jakási snaha o prosazení „čistě“ svých atributů vlastní etnické identity, která by vedla k izolaci zkoumané etnické skupiny.

Další výzkum by se mohl zaměřit na etnickou identitu u potomků těchto respondentů, pokud by se rozhodli zůstat v České republice. Pokud by se jednalo o etnicky smíšené manželství, ve kterém jsou děti hned od narození konfrontovány se dvěma světy, tak zda by docházelo k utváření etnické identity či naopak uchovávaní v českém území. Podle čeho by pak takoví lidé určovali svou etnickou identitu? Další výzkum by se také mohl zaměřit na psychologické aspekty životních příběhů respondentů v České republice, jak tyto aspekty ovlivňují jejich mezilidskou komunikaci, a taktéž jedincovo jednání v rozhodování o svém životě.



## 8 Seznam použitých zdrojů

### Knižní zdroje:

BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava: Veda, 1996. ISBN 80-224-0472-1.

BARTH, Fredrik. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Long Grove: Waveland Press, 1998. ISBN 978-0-88133-979-6.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. ISBN 978-80-87398-13-5.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Etnické komunity: V kulturní a sociální různosti*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis : Pastelka, 2005. ISBN 80-902785-8-2.

DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života*. Praha: Oikoymenh, 2002. ISBN 80-7298-056-4.

EPSTEIN, Arnold Leonard. *Ethos and Identity: Three Studies in Ethnicity*. London: Tavistock Publications, 1978. ISBN 0202011658.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.

GELLNER, Arnošt. *Národy a nacionalismus*. 2. dopl. vyd. Praha: Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 3rd ed. Cambridge: Polity Press, 1997. ISBN 0-7456-1802-2.

HAARMANN, Harald. *Language in Ethnicity: A View of Basic Ecological Relations*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1986.

HEROLDOVA, Iva. *Život a kultura českých exulantů z 18. století*. Praha: Československá akademie věd, Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1971.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.

KAZIEV, S, Š. *Islam, Turkism i stanovlenie kazachskoj etnonacional'noj identičnosti v načale XX veka: tom 12*. Petropavlovsk: Vestnik Severo-Vostočnogo federal'nogo universiteta im. M.K. Ammosova, 2015.

KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1.

KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. Praha: Provozně ekonomická fakulta, 2008.

ROOSENS, Eugene. *Creating Ethnicity: The Process of Ethnogenesis (Frontiers of Anthropology)*. London: SAGE Publications, 1989. ISBN 978-0803934238.

ŠACHANOVA, N. *Mir tradicionnoj kul'tury kazachov (etnografičeskie očerki)*. Almaty: Kazachstan, 1998.

ŠAJKEMELEV, M. *Kazachskaja identičnost'*. Monografija. Almaty: Institut filosofii, politologii i religiovedenija KN MON RK, 2013. ISBN 978-601-304-002-8.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.

TOCHTABAEVA, Šaizada. *Etiketnyje normy kazachov. Budni i prazdniki*. 2017. ISBN 9786010640153.

### **Internetové zdroje**

Česká televize. *Paul Gauguin: Jsem divoch*. [online]. [cit. 2020-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11740102464-paul-gauguin/21838775444/>

Domkoleso. *Amulet tumar* [online]. [cit. 2020-10-17]. Dostupné z: <http://domkoleso.kz/tumary/tumar-2/>

Ministerstvo vnitra české republiky. *Statistiky: Cizinci s povoleným pobytem* [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan Committee on Statistics. *DEMOGRAPHIC STATISTICS* [online]. [cit. 2020-09-02]. Dostupné z: <https://stat.gov.kz/official/industry/61/statistic/6>

## 9 Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1 - Mapa Kazachstánu s vyznačenými městy, odkud pochází respondenti.....	13
Obrázek 2 - Amulet tumar .....	34
Obrázek 3 - Amulet tumar .....	34
Obrázek 4 - Oslava svátku Noúrúz .....	37
Obrázek 5 - Bešbarmak .....	37
Obrázek 6 - Nourúz kože.....	37
Obrázek 7 - Medailon s obrazem Matky Boží.....	39
Obrázek 8 - Ikona s obrazem Matky Boží.....	39
Obrázek 9 - Manty.....	49
Obrázek 10 - Pilaf .....	49
Tabulka 1 - Seznam respondentů se základními údaji a časovou délkou rozhovoru.....	13
Graf 1 – Vývoj migrace populace z Kazachstánu mezi roky 2009 až 2019.....	30
Graf 2 - Účel příjezdu respondentů do České republiky .....	32
Graf 3 - Náboženské vyznání respondentů.....	40
Graf 4 - Jazyková úroveň českého jazyka respondentů.....	44
Graf 5 - Frekvence návštěvy rodiny v Kazachstánu .....	47
Graf 6 - Počet občanů Kazachstánu v ČR 2010-2020.....	55
Graf 7 - Druh pobytu respondentů v České republice.....	57

## 10 Přílohy

### Otázky pro respondenty:

1. Jak dlouho žijete v České republice?
2. Za jakým účelem jste se sem přestěhoval(a)?
3. Dodržujete nějaké zvyky, tradice, svátky typické pro vaši zemi? Pokud ano, jaké? Slavíte a dodržujete je i v České republice?
4. Dodržujete rodinné tradice? Pokud ano, jaké? Dodržujete zmíněné rodinné tradice i v České republice?
5. Jste věřící? Pokud ano, k jaké náboženské skupině se přiřazujete?
6. Jaká je vaše znalost českého jazyka?
7. Pociťujete tlak, kritiku chyb a neznalosti ze strany českého obyvatelstva?
8. Jsou podle vás Češi otevření, či uzavření?
9. Zaznamenal(a) jste někdy zájem o vaši kulturu ze strany Čechů?
10. Vaši rodiče žijí tady, nebo v Kazachstánu?
11. Jezdíte do Kazachstánu? Pokud ano, jak často a z jakého důvodu?
12. Jaké pocity ve vás vzbuzují vzpomínky na domov?
13. Budujete zázemí i v Kazachstánu, pokud byste se měl vrátit?
14. Zajímáte se o českou kulturu?
15. Znáte českou historii?
16. Jsou vaši kamarádi spíš české národnosti, nebo taky cizinci, popřípadě jací?
17. Cítil(a) jste někdy, že se k vám někdo choval jinak, protože nejste české národnosti? Pokud ano, jakým způsobem jste se zachoval(a) v této situaci?
18. Co se vám na Češích líbí/nelíbí?
19. Snažíte se životním stylem přizpůsobit české společnosti? Pokud ano, jakým způsobem? Pokud ne, proč?
20. Všiml(a) jste si někdy kulturní jinakosti? Pokud ano, v čem jste je spatřil(a)?
21. Existují nějaké kulturní odlišnosti, na které si doteď nemůžete zvyknout?
22. Jak dlouho plánujete v ČR setrvat?
23. Uvažujete o navrácení do Kazachstánu?
24. Co je vaši klíčovou událostí zdejšího života?
25. Co si představíte pod pojmem etnická identita?
26. Jak pojmáte svoji vlastní etnickou identitu?